

Intermezzo

leerdoelen, vaardigheden en onderwijsaanpak

Een document in het kader van borging kwaliteit Intermezzo

April 2026

1. Basale leerdoelen	7
1a. Basale leerdoelen: algemeen.....	7
1b. Basale leerdoelen: sociaal.....	7
1e. Basale leerdoelen: persoonlijk.....	13
2. Borging leerdoelcategorieën van het SLO	15
Borging categorie SLO1: Leervoorwaardelijke vaardigheden	15
a. Sociaal handelen:.....	15
b. Samenwerken:.....	15
c. Leervaardigheden:	15
Borging categorie SLO2: Basisvaardigheden	16
a. Basisvaardigheden van taal	16
b. Basisvaardigheden van rekenen.....	16
c. Basisvaardigheden van digitale geletterdheid	16
d. Basisvaardigheden van burgerschap.....	17
e. Motorische vaardigheden	17
Borging categorie SLO3: Vakspecifieke vaardigheden	18
a. Probleemoplossingsvaardigheden:.....	18
b. Andere vakvaardigheden:	18
Borging categorie SLO4: Denkvaardigheden.....	18
a. Analytisch denken:.....	18
b. Kritisch denken:.....	19
c. Creatief denken:	19
Borging categorie SLO5: Samengestelde vaardigheden.....	20
a. Onderzoeken:.....	20
b. Ontwerpen:.....	20

Dit document maakt deel uit van het plan *Versterking en borging kwaliteit Intermezzo*, dat is opgesteld in het kader van het tienjarig bestaan van Intermezzo. In de afgelopen tien jaar heeft Intermezzo zich ontwikkeld tot een herkenbare en waardevolle onderwijsstroom voor leerlingen die cognitief toe zijn aan het voortgezet onderwijs, maar op andere vlakken nog ontwikkeling nodig hebben om die stap met vertrouwen te kunnen zetten.

Met dit document willen we zichtbaar maken welke leerdoelen, vaardigheden en pedagogisch-didactische uitgangspunten centraal staan binnen Intermezzo. Tegelijkertijd draagt het document bij aan het verder expliciteren, borgen en doorontwikkelen van de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding binnen deze onderwijsstroom.

Intermezzo: een tussenjaar om te groeien naar het vo

Doel en werkwijze

Intermezzo is een tussenjaar voor leerlingen die cognitief al klaar zijn op de basisschool, maar om (een) bepaalde reden(en) nog niet rijp zijn voor de middelbare school. Naast de jonge leeftijd zijn die redenen heel divers, bijvoorbeeld: een leerling is onderweg bijvoorbeeld de motivatie verloren, de sociaal-emotionele ontwikkeling loopt achter, de leerling heeft onvoldoende metacognitieve vaardigheden of durft zichzelf niet te laten zien aan docenten en klasgenoten. We proberen in het Intermezzojaar zo veel mogelijk van deze facetten aan bod te laten komen, zodat een leerling aan het einde van het jaar met vertrouwen de eerste klas tegemoet kan gaan. De leerdoelen bevinden zich op vier verschillende terreinen: op sociaal vlak, op het gebied van leergierigheid, op het gebied van de schoolse vaardigheden en op persoonlijk vlak.

Deze basale leerdoelen komen terug in de klassenlessen en in de vaklessen. Ze vormen de basis, waarop we verder kunnen bouwen aan de vaardigheden zoals deze door het SLO beschreven zijn in het document "[Vaardigheden in het landelijke curriculum](#)" (2023, auteurs: Yvette Sol, Alderik Visser). De vakinhoud in de lessen is een middel om de vaardigheden aan te leren, die nodig zijn om succesvol te kunnen gaan leren in het voortgezet onderwijs en het vervolgonderwijs. Deze vaardigheden vormen de vaste basis, het uitgangspunt; de vakinhoudelijke accenten kunnen per docent verschillen.

De ontwikkeling van leerlingen wordt binnen Intermezzo systematisch gevolgd. Leerlingen ontvangen gedurende het schooljaar zowel schriftelijke als mondelinge feedback op hun ontwikkeling. Vier maal per jaar (september, november, januari en april) worden alle leerlingen besproken in een leerlingbespreking door het mentorenteam en de betrokken vakdocenten. Daarbij wordt gekeken naar de voortgang op de verschillende leerdoelen, de vakinhoudelijke ontwikkeling en de sociaal-emotionele groei van de leerling. Daarnaast heeft het mentorenteam wekelijks overleg met de coördinator van Intermezzo en in dit overleg worden ook de leerlingen besproken waarvoor het nodig is dat er bijgestuurd wordt.

Op basis van de rapportages en de leerlingbespreking in januari stelt het mentorenteam samen met de coördinator, de vakdocenten Nederlands en Rekenen en Wiskunde en een consultant van het Samenwerkingsverband voor iedere leerling een doorstroomadvies vast. Daarbij wordt beoordeeld welke vorm van voortgezet onderwijs en welk niveau het meest passend is voor de leerling. Na het vaststellen van dit advies vindt er begin februari een driehoeksgesprek tussen ouders, leerling en mentor plaats, waarin het advies wordt medegedeeld en toegelicht. Op de leerlingbespreking in april worden voor elke leerling individuele leerdoelen opgesteld voor de laatste periode, om zo echt helemaal voorbereid te zijn op de start in het voortgezet onderwijs. Deze doelen worden in mentorgesprekken aangevuld met eigen doelen van de leerling.

Ouders worden gedurende het schooljaar actief betrokken bij de ontwikkeling van hun kind. Na de toelating vindt nog voor de zomervakantie een ouderavond plaats, waarop de werkwijze in Intermezzo toegelicht wordt. In september is er de tweede ouderavond, waarop ouders bijgepraat worden over hoe de start is verlopen en meer verteld wordt over hoe zij hun kind kunnen ondersteunen en wat zij verder in het Intermezzojaar kunnen verwachten. Ook wordt er nog voor de herfstvakantie een kennismakingsgesprek voor de ouders met de mentor van hun kind gepland. In

november vinden mentor-leerling-oudergesprekken plaats in de vorm van driehoeksgesprekken, waarin gezamenlijk wordt teruggeblikt op de ontwikkeling van de leerling en vooruit wordt gekeken naar volgende stappen. Naast deze gesprekken die elke ouder en Intermezzoleerling voert, worden er waar nodig extra gesprekken ingepland. Dit kan zowel telefonisch als op school zijn en als de situatie daarom vraagt, schuiven hier ook de coördinator van Intermezzo en de ondersteuningscoördinator of andere hulpverlening aan.

Toelating

Intermezzo is bedoeld voor leerlingen die cognitief beschikken over vwo-capaciteiten, maar voor wie een directe overstap naar het voortgezet onderwijs nog niet optimaal passend is. Vaak gaat het om leerlingen die relatief jong zijn, een groep hebben overgeslagen, op sociaal-emotioneel gebied een achterstand in ontwikkeling hebben, moeite hebben met schoolse vaardigheden of om andere redenen baat hebben bij een tussenjaar.

De toelating tot Intermezzo vindt plaats via een zorgvuldige intakeprocedure. Ouders en de basisschool vullen ieder een vragenlijst in en leveren relevante informatie aan. Vervolgens vindt een gesprek plaats met de basisschool, waarin zowel de onderwijsbehoeften als de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling worden besproken. Indien nodig volgt aanvullend overleg met ouders, de ondersteuningscoördinator, het samenwerkingsverband of andere betrokken professionals.

Op basis van alle beschikbare informatie beoordeelt een toelatingscommissie of Intermezzo de meest passende onderwijsplek is voor de leerling. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar cognitieve mogelijkheden, maar ook naar de ontwikkelingsvraag van de leerling en de mate waarin Intermezzo daarin kan voorzien. Wanneer plaatsing niet mogelijk of wenselijk is, wordt samen met ouders gezocht naar een passend alternatief.

Kwaliteit

De kwaliteit van Intermezzo als onderwijsstroom wordt systematisch geëvalueerd. Er vinden lesbezoeken en gesprekken plaats in het kader van de gesprekscyclus. Jaarlijks worden in oktober enquêtes afgenomen onder docenten en mentoren, waarin o.a. bevraagd wordt hoe het onderwijs wordt ervaren en waar verbeterpunten liggen. In mei worden daarnaast tevredenheidsenquêtes afgenomen onder leerlingen en ouders. De opbrengsten hiervan worden besproken binnen het Intermezzoteam en de schoolleiding en vormen input voor verdere ontwikkeling en borging van de kwaliteit van Intermezzo. Vanaf schooljaar 2026-2027 worden deze verbeterpunten opgenomen en gevolgd via het jaarlijkse Intermezzo-jaarplan.

Naast deze interne kwaliteitscyclus wordt de kwaliteit van Intermezzo ook periodiek vanuit extern perspectief onderzocht. In opdracht van het Samenwerkingsverband VO Nijmegen e.o. zijn sinds de start van Intermezzo vier monitoronderzoeken uitgevoerd naar de opbrengsten en effecten van Intermezzo, waarvan de meest recente in 2023. Daarnaast heeft Intermezzo deelgenomen aan een collegiale visitatie vanuit voCampus (2021) en aan de visitatie van de Vereniging Begaafdheidsprofielscholen (2025-2026), die deels betrekking had op het onderwijs en de begeleiding binnen Intermezzo. De opbrengsten van deze onderzoeken en visitaties worden benut voor verdere kwaliteitsontwikkeling en borging van het onderwijs.

Opbouw van dit document

In dit document beschrijven we de leerdoelen in Intermezzo. Allereerst wordt er stilgestaan bij de basale leerdoelen. Deze leerdoelen komen in alle vakken doorlopend aan bod, maar worden in dit deel beschreven vanuit het mentoraat. Daarna zullen we beschrijven hoe we de leerdoelen van het SLO vertalen naar het onderwijs in Intermezzo. Om een compleet beeld te krijgen, is in bijlage 1 de uitwerking van de leerdoelen in de vakken per leerdoel opgenomen.

Om een goed beeld te krijgen van het onderwijs in Intermezzo is ook het Plan Voortgang Intermezzo (PVI) een interessant document. In dit PVI worden voor ouders en leerlingen beknopt de vakinhoud, leerdoelen en toetsmomenten beschreven.

1. Basale leerdoelen

1a. Basale leerdoelen: algemeen

In de afgelopen tien jaar Intermezzo hebben we geleerd dat de leerlingen in Intermezzo heel divers zijn en dat per leerling weer een andere aanpak nodig is. Er bestaat geen standaardrecept dat elke keer toepasbaar is. Wel hebben we inmiddels een groot aantal ingrediënten gevonden die helpen om leerlingen op gang te helpen.

Heel belangrijk daarbij is de blik van docenten in Intermezzo. Alle mensen die bij leerlingen in Intermezzo betrokken zijn hebben een bepaalde gevoeligheid voor de doelgroep. Velen hebben in meer of mindere mate scholing gevolgd op het gebied van begaafdheid. Om hun blik te scherpen overleggen de mentoren en de coördinator wekelijks, zodat signalen snel opgepikt kunnen worden. Op basis van kennis en ervaring worden oplossingen bedacht die voor de betreffende context passend zijn.

Naast de wekelijkse overlegmomenten zijn er regelmatig bijeenkomsten voor alle vakdocenten, waarin leerlingen en hun leerdoelen besproken worden. Er zijn daarbij vier terreinen die onder de loep genomen worden: sociale aspecten, de leergierigheid van de leerlingen, de schoolse vaardigheden en de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen. Deze vier deelgebieden worden hieronder nader uitgewerkt. Bovendien staan er voorbeelden van signalen en bijpassende handelingsmogelijkheden, om te laten zien hoe divers de aanpak per leerling kan zijn.

1b. Basale leerdoelen: sociaal

Niet iedere leerling vindt het even makkelijk om zich onderdeel van een groep te voelen. Oorzaken daarvoor kunnen zijn: een pestverleden, een gevoel van anders zijn, door de leerkracht vaak buiten de groep geplaatst zijn en dergelijke. In Intermezzo proberen we een leerling te helpen om te vertrouwen op klasgenoten, om vrienden te maken, om zichzelf te laten zien in de groep, om open te staan voor andere ideeën en om samen te werken. Daarbij hoort ook dat we gedrag aanleren dat passend is binnen een groep; denk bijvoorbeeld aan vragen stellen aan een klasgenoot of wachten op elkaar. Meer in algemene zin gaat het om reageren op het gedrag van klasgenoten en functioneren in een groep.

We beschrijven hieronder een aantal situaties en mogelijke reacties hierop.

- Leerling vertoont clownesk gedrag.
 - o Optie 1: Met de individuele leerling spreken en gedrag verbaal teruggeven.
 - o Optie 2: Bespreken met de hele klas welke prikkels de oorzaak van dit gedrag zijn en wat de gevolgen van dit gedrag zijn voor de leerling zelf en voor anderen.
- Leerling houdt precies in de gaten wat andere leerlingen doen en meldt alles wat een andere leerling "fout" doet.
 - o Optie 1: Aan de leerling(en) duidelijk maken dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen gedrag, net als de anderen.
 - o Optie 2: De leerling een plekje vooraan in de klas geven, zodat die niet meer kan waarnemen wat andere leerlingen doen.
- Leerling durft niet de de klas in, omdat die bang is voor het oordeel van de groep
 - o Optie 1: De groep instrueren om geen reactie te geven als leerling binnenkomt, of juist een positieve, verwelkomende reactie.

- Optie 2: De leerling weer stapje voor stapje laten wennen aan de groep: eerst laten werken in een subgroepje in een aparte ruimte, of op de gang.
- Optie 3: Een werkvorm kiezen die zo leuk is, dat de leerling graag wil meedoen.
- Er worden pesterige of spam-achtige berichten gedeeld in de whatsappgroep van de klas.
 - Optie 1: De whatsappconversatie open zetten op de beamer en elke leerling diens eigen bericht laten voorlezen.
 - Optie 2: Leerlingen adviseren uit appgroepen te gaan en duidelijk maken dat ze geen informatie missen (maar wel een hoop gedoe en ergernis voorkomen) als ze geen lid zijn van die groepen.
- Leerling geeft aan dat die zich eenzaam voelt, geen vrienden kan maken.
 - Optie 1: met de leerling samen bespreken wat dat is, “vriendschap”, er ook een klassengesprek over voeren.
 - Optie 2: Leerlingen korte presentaties laten houden over hobby’s, huisdieren f favoriete muziek en zo “soortgenoten” laten ontdekken.
 - Optie 3: Ouders van de leerling vragen of zij kunnen helpen met regelen dat leerlingen wat vaker bij elkaar over de vloer komen.
 - Optie 4: Een fijne, rustige pauzeplek organiseren, waar de leerlingen spelletjes kunnen doen (schaken, bijvoorbeeld) met klasgenoten.
- Er is voortdurend ruzie, herrie en gedoe in de pauzes en in de kleedkamers van LO.
 - Optie 1: Klassengesprek voeren, waarin leerlingen zo objectief mogelijk moeten beschrijven wat er allemaal is gebeurd in zo’n pauze.
 - Optie 2: De grootste herriemakers verplichten om elders pauze te houden / om te kleden.
 - Optie 3: Straf geven voor echt wangedrag.
- Leerling sluit zich voortdurend af in boek, telefoon, tekening, koptelefoon.
 - Optie 1: Alternatief gedrag uitleggen.
 - Optie 2: Met de leerling samen uitvinden welke behoefte of angst er onder het gedrag zit en samen verkennen op welke andere manier daaraan voldaan kan worden.

1c. Basale leerdoelen: leergierig

Voor veel Intermezzoleerlingen was het op de basisschool geregeld wat saai. Daardoor zijn sommigen vergeten hoe leuk het is om nieuwe dingen te leren. Een leerling kan weer gemotiveerd raken als er iets langskomt wat interessant is en een beetje moeilijk. Daarom willen we de leerlingen binnen verschillende vakgebieden kennis aanbieden en inspireren, met de bedoeling dat ze nieuwsgierig worden en zin krijgen in leren.

In de vaklessen ervaren de leerlingen meer of minder interessante stof. Die stof is in de klassenlessen meestal niet rechtstreeks aan de orde. Wat de ervaring in de vakles - of in het verlengde daarvan: thuis met de stof tijdens het huiswerk - met die leerling doet of voor de leerling betekent is dat wel. Alleen al het delen van de ervaren saaiheid op de basisschool maakt dat een IM’er merkt dat die de enige niet is met zo'n ervaring. Er is in IM opnieuw saaie of taaie stof: voor velen is dat het rekenwerk in Bettermarks, telkens opnieuw sommen maken over wat je nog niet kunt. Later vinden bij het vak Creatief met Computers veel IM’ers het programmeren in python een heel stuk saaier dan het werken met de felle kleurtjes en animaties van Scratch. Behalve het met zijn allen daarover klagen vindt in de

klassenles ook het gesprek plaats over hoe je kunt leren om dingen die "moeten" maar niet meteen leuk lijken aan kunt pakken. Uitstellen of meteen beginnen? Gefrustreerd raken door er tegenop te zien, of blij worden dat je de opgaven af hebt? Zelf doen of hulp inschakelen? En wat is eigenlijk het nut van de saaie dingen die je moet doen? Als je dit begrijpt, voelt het al een stuk minder saai!

Wat wel interessant is, verschilt natuurlijk enorm per leerling. De ene leerling wordt blij van wiskunde of programmeerwerk, de andere van verhaalkunde of Nederlands. Maar "leergierigheid" ontstaat niet altijd vanzelf, ook al is er genoeg interessante leerstof. Er kunnen blokkades in de weg zitten. De leergierigheid is er wel, maar zit verstopt achter iets dat kennelijk nodig was, of onvermijdelijk, maar nu erg in de weg zit. Omdat bij mentoren en bij vakdocenten opmerkzaamheid voor wat er allemaal zou kunnen spelen een van de belangrijkste vaardigheden is, volgt hier in min of meer willekeurige volgorde een lijst van reëel bestaande IM'ers en waar die tegenaan liepen (niet alle voorbeelden horen per sé helemaal bij "leergierig", er is natuurlijk grote overlap met "persoonlijk" en met "sociaal"):

- eindeloos doorpeuteren en het werk niet afkrijgen

Goed genoeg bestaat niet, het kan altijd beter. Of bang zijn voor afkeuring van de leerkracht, hoon van klasgenoten. Bijkomend voordeel: je hoeft niet aan iets nieuws te beginnen.

- in paniek raken als de deadline voor een opdracht nadert

"Startangst" of "uitstelgedrag"? Je bent in elk geval niet op tijd begonnen. De klus leek te groot, dat kon je toch nooit goed genoeg doen. Niet beginnen heeft dan het enorme voordeel, dat het op een gegeven moment echt niet meer goed gedaan kan worden: de opdracht mislukt. EN dat zei je aan het begin toch ook al?

- alles altijd beter weten en dat altijd hardop willen zeggen

Erkenning van je slimheid of uitgebreide kennis is belangrijk wanneer je er onzeker over bent of je wel de slimste bent. Of misschien ben je op de basisschool te vaak over het hoofd gezien, of kreeg je het zwijgen opgelegd, had de leerkracht geen tijd voor je, want altijd bezig met klasgenoten die meer uitleg nodig hadden. Wat er ook onder zit, iedere leerling heeft momenten nodig waarop die kan "shinen", maar iedere leerling moet ook leren wanneer anderen daar last van hebben. Leren zien dat verschillende dingen tegelijk waar kunnen zijn kan helpen.

- denken dat je alles wel kunt omdat je "hoogbegaafd bent" en dan merken dat je moeite zou moeten gaan doen (maar dat niet willen)

Leerlingen die op deze manier "last hebben van hun HB-etiket" kom je zeer regelmatig tegen. Erkennen dat begaafdheid een mogelijkheid is en geen vaardigheid, en dat alle vaardigheid oefening nodig heeft, is voor deze groep vaak lastig. Voorbeelden uit hun omgeving van uitblinkers die er duidelijk hard voor hebben gewerkt (een neef die het EK schaatst, een zus die op hoog niveau schaakt) en zo hun aanleg hebben omgezet in bijzondere vaardigheden kan ze aan de gang helpen.

- zulke hoge eisen aan jezelf stellen dat die amper haalbaar zijn, en met alle mensen in je omgeving moeite hebben omdat je daar net zo hoge eisen aan stelt

Als dit een beetje tegenzit, kom je heel makkelijk thuis te zitten: je hebt genoeg redenen om je van je

klasgenoten en je leerkrachten af te keren. Leren omgaan met je eigen tekortkomingen en met die van anderen is een grote uitdaging. Het belangrijkste voor deze leerling is dat deze echt wordt gezien:

- de hele tijd met iets in de handen moeten zitten spelen

Voor sommige leerlingen is iets om mee te frunniken noodzakelijk om met de rest van hun aandacht bij de les te blijven. Vaak is een speciaal hiervoor bedoeld voorwerp geschikter dan willekeurige inhoud uit het etui.

- enorme hopen spullen om zich heen verzamelen (op de tafel, op de grond)

Dit kan voorkomen bij leerlingen die het organiseren van hun spullen nog moeten leren. Hierover in gesprek gaan en samen manieren verzinnen om dit te doen is noodzakelijk.

- wegdromen als er een opdracht komt die je niet meteen leuk lijkt

Vaak is wat er in je eigen hoofd allemaal gebeurt veel interessanter dan de saaie stof in de les. Het kan helpen om te merken dat je met wegdromen geen voldoende haalt. Saaie stof is dus echt wel nodig in IM, het mag niet alleen maar superleuk en interessant zijn...

- niet beginnen aan een vak/onderwerp dat je nutteloos vindt

Sommige leerlingen vragen bij alles wat je ze voorlegt naar het nut ervan. Dat is soms nuttig, maar het kan ook een voorwendsel zijn om niet te hoeven beginnen. Ook hier is het zaak achter deze barrière te kijken: wat maakt het nodig om niet te hoeven beginnen?

- slecht plannen (heel algemeen)

De meeste leerlingen plannen sowieso slecht. IMmers zijn daarop geen uitzondering. Alleen door duidelijke instructie over agendagebruik en planning krijg je de leerlingen hier een stapje verder. Bovendien is het zaak om niet te soepel te zijn met uitstel of uitvluchten.

- helemaal niets op willen schrijven, want "ik onthoud het zo ook wel"

Dit gedrag kan zowel bij de agenda als bij aantekeningen optreden. De leerling kan nog gelijk hebben ook: er is nog niet zoveel dat het onmogelijk te onthouden is. Wijzen op het nut van de vaardigheid van het maken van aantekeningen.

- altijd bang zijn geen vrienden te krijgen

Dat lijkt niet zoveel te maken te hebben met "leergierig", maar het ontbreken van mensen bij wie je je op je gemak voelt kan het leren enorm in de weg zitten. Observeer de interacties tussen de klasgenoten bij vrijere opdrachten, en houd rekening met deze gevoeligheid bij het geven van plaatsen in het lokaal.

- van elke zin die je opschrijft bevestiging willen dat die goed genoeg is

Dit lijkt een beetje overdreven, maar er zijn echt IM'ers die van elke handeling die ze uitvoeren willen horen of die goed genoeg is. "Wat denk je zelf?" Is een goed begin.

De lijst met voorbeelden van wat het leren in de weg kan zitten kan moeiteloos nog vele malen langer worden gemaakt. Gemeenschappelijk kenmerk van al deze leerlingen: ze doen iets of laten iets na

waardoor het leren niet lekker loopt. Wat deze leerlingen nodig hebben, is docenten die dit zien, oprecht geïnteresseerd zijn in wat er in deze leerling omgaat, en bereid zijn de leerling te laten experimenteren met alternatief gedrag. Dit werkt pas goed in een omgeving die door de leerling als veilig genoeg wordt ervaren.

1d. Basale leerdoelen: schools

Helaas kan niet altijd alles leuk zijn. Het kan knap lastig zijn om daarmee om te leren gaan. Sommige leerlingen denken bij moeilijke, makkelijke of saaie dingen al gauw dat het zinloos is. Ze haken dan af, omdat ze ergens het nut niet van inzien. Natuurlijk leggen we bij Intermezzo geregeld uit waaróm we doen wat we doen. Maar we leren intussen ook dat het helpt om iets eerst maar te proberen en te vertrouwen op de docent. We werken aan allerlei basisvaardigheden, zoals op tijd komen en je tas inpakken, en aan schoolse vaardigheden als plannen, automatiseren, netjes werken en volledig antwoord geven op de vraag. Leerlingen ontdekken dat zulke vaardigheden helpen en zelfs na verloop van tijd een gevoel van tevredenheid kunnen opleveren. Ten slotte zorgen we ervoor dat leerlingen die veel gemist hebben, bijvoorbeeld omdat ze een groep hebben overgeslagen, een solide basis krijgen om met zo min mogelijk hiaten (gaten in de kennis en vaardigheden) naar klas 1 te gaan.

Voorbeelden van signalen op schools vlak met potentiële handelingsmogelijkheden:

- Leerling zegt dat een les saai was.
 - Optie 1: klassengesprek over verschillende vormen van saai (saai omdat je niets actiefs deed, saai omdat er iets werd uitgelegd dat je al wist, saai omdat je het nut ergens niet van inzag, saai omdat je het niet kon volgen etc) en aan de leerling vragen welke vorm van saai hier van toepassing was.
 - Optie 2: uitleggen waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt (bijvoorbeeld: dit was nu eenmaal het beste wat er was en de wereld is niet perfect of dit was voor de ene leerling wel nuttig en voor de andere inderdaad wat minder).
- Leerling heeft regelmatig de spullen niet bij zich.
 - Optie 1: klassengesprek waarin besproken wordt wie zelf de tas inpakt, bij wie ouders helpen en bij wie de ouders dat voor de leerling doen.
 - Optie 2: individueel de tip geven om op een vast moment de tas in te pakken en enkele dagen daarna controleren of het gelukt is tot dat daadwerkelijk een paar keer gelukt is.
- Leerling laat na afloop van de les regelmatig spullen liggen in het lokaal.
 - Optie 1: consequent alles naar de receptie brengen, waar de leerling het zelf weer op kan halen.
 - Optie 2: individueel uitleggen waarom het ongewenst is om spullen te laten liggen (is onhandig voor de schoonmaak, ligt in de weg als er nog andere activiteiten in het lokaal zijn, de mogelijkheid van zoekraken etc).
- In de agenda staat een planning die is genoteerd in het handschrift van de ouders.
 - Optie 1: leerling vragen welke bijdrage die zelf geleverd heeft aan deze planning. Aan de leerling vragen wat die zelf de meest wenselijke werkverdeling vindt tussen ouders en leerlingen als het om de planning van huiswerk gaat.
 - Optie 2: met ouders en leerling samen in gesprek gaan over de meest wenselijke werkverdeling tussen ouders en leerlingen als het om de planning van huiswerk gaat.

- Een leerling heeft twee agenda's: eentje voor klad, eentje voor net.
 - Optie 1: klassengesprek over de balans tussen snelheid en netheid, zodat de leerling ziet dat er ook nadelen aan de aanpak kunnen zijn.
 - Optie 2: de leerling complimenteren als er in de nette agenda een keer iets doorgestreept staat.
- Een leerling schrijft in het schrift altijd eerst met potlood en als die het zeker weet, dan wordt het overgeschreven met pen.
 - Optie 1: de leerling uitdagen om direct iets met pen te schrijven, eventueel eerst op een los blaadje alvorens het in het schrift te doen.
 - Optie 2: leerlingen aanleren hoe ze op een nette manier fouten kunnen herstellen in hun schrift
- Leerling doet er regelmatig lang over om de huidige week te vinden in de agenda.
 - Optie 1: concrete mogelijkheden aanreiken om hier een systeem in aan te brengen (hoekje omvouwen, boekenlegger ertussen, etc) en de leerling zelf een methode laten kiezen om uit te proberen.
 - Optie 2: in de klas een wedstrijdje wie het snelst de huidige week gevonden heeft. De langzaamste leerlingen gaan bij klasgenoten ideeën opdoen hoe ze het proces kunnen optimaliseren. Aankondiging: volgende week zelfde wedstrijd (en dat natuurlijk ook doen).
- Leerling schrijft op een toets losse kreten op.
 - Optie 1: pas feedback geven op de toets als de losse kreten zijn uitgewerkt tot volledige zinnen.
 - Optie 2: in de klas allerlei voorbeelden laten zien van leerling antwoorden die inhoudelijk niet zo veel verschillen, maar wel allemaal anders geformuleerd zijn. Vervolgens aan de klas vragen welke antwoorden ze wel en niet goed zouden keuren (ook nuttig voor leerlingen die juist heel uitgebreid antwoorden en/of blijven twifelen).
- De leerling raakt tijdens het vertellen de draad van het eigen verhaal kwijt.
 - Optie 1: na afloop van het verhaal vragen naar de kern of naar de aanleiding om dit verhaal te starten.
 - Optie 2: inbreken in het verhaal en aangeven hoe lang de leerling nog heeft om het af te ronden.
- Leerling zegt: "Dit kan ik niet, want dat heb ik nooit gehad."
 - Zie 'Persoonlijk'

1e. Basale leerdoelen: persoonlijk

Binnen Intermezzo leert een leerling ook zichzelf beter kennen. Iedereen heeft een eigen gebruiksaanwijzing. Sommige kinderen kunnen bijvoorbeeld lang op metaniveau blijven filosoferen over een onderwerp. Anderen kijken juist graag naar allerlei details. Sommigen hebben de neiging taken uit te stellen of juist af te raffen, of zijn te snel tevreden. De een vermijdt uitdagingen het liefste, de ander neemt juist te veel hooi op de vork. Zo heeft iedereen zijn eigen hersenen en zijn eigen combinatie van eigenschappen, die het soms lastig maken om effectief te functioneren op school. Door je eigen gebruiksaanwijzing te leren kennen, groeit het vertrouwen in jezelf.

Voorbeelden van signalen op persoonlijk vlak met potentiële handelingsmogelijkheden:

- Leerling kan het eigen leer-, werk- of denkproces niet beschrijven, reageert lacherig als anderen zo'n proces beschrijven, of gaat uit als het over zulke onderwerpen gaat.
 - o Optie 1: voordoen hoe je zo'n proces kunt beschrijven, in algemene zin (hoe werkt memoriseren?) of voor de specifieke leerling (hoe kun jij het beste deze opdracht aanpakken?), of vanuit de docent zelf (hoe pak ik zelf een stuk tekst aan en kun jij dat ook ongeveer zo doen?)
 - o Optie 2: gezamenlijk met de hele klas, of individueel met een leerling een taak aanpakken en gaandeweg in metataal uitleggen wat er nu gebeurt, denkstappen samen expliciteren, samen een aanpak volgen.
- Leerling kan de resultaten van een toets slecht voorspellen, denkt bijvoorbeeld vaak dat het heel goed is gegaan, terwijl het resultaat onvoldoende is of andersom.
 - o Optie 1: de toets met een reflectieformulier goed evalueren en nabespreken op leeraanpak (hoe heb je voorbereid?) en toetsaanpak (hoe heb je de toets zelf aangepakt?). De leerling vervolgens goede voornemens laten maken over het leren voor de volgende toets.
 - o Optie 2: de leerling korte tijd later een nieuwe (of zelfs exact dezelfde) toets laten maken, na een tweede, nu meer gemonitorde voorbereidingsperiode en die toets weer evalueren met de leerling.
 - o Optie 3: de leerling in een gesprekje laten benoemen waarom die dacht dat het slecht gegaan was en aan de hand van de toets (en observaties in de klas) uitleggen dat de leerling de stof beheerst en zelfverzekerder verder kan.
- Leerling gooit een gemaakte toets in de oudpapierbak.
 - o Optie 1: de toets uit de oudpapierbak vissen en samen met de leerling kijken wat er allemaal niet, maar vooral ook wat er allemaal wél goed gegaan is op de toets.
 - o Optie 2: het belang en de waarde bespreken van toetsen, evalueren en conclusies trekken over je werkaanpak.
- Leerling kan diens gedrag niet aanpassen en zegt: "Zo ben ik nu eenmaal" of "Dat kan ik gewoon niet".
 - o Optie 1: een heleboel gedragsalternatieven inventariseren (op het bord uitschrijven) bij klasgenoten en bij de docent in de klassenles, daarvan laten kiezen welke de leerling het beste bevallen en die daarmee laten experimenteren.
 - o Optie 2: een klassengesprek houden over fixed mindset, daarover een filmpje laten zien ("Stuck on an escalator" is een goed voorbeeld) en de herkenbaarheid daarvan verkennen.

- Leerling ziet het gedrag van anderen scherper dan het eigen gedrag, is kritischer op het gedrag van anderen dan op dat van zichzelf.
 - Optie 1: leerling een andere plaats geven waar die diens klasgenoten minder goed kan waarnemen (helemaal vooraan, bijvoorbeeld), of juist veel beter kan waarnemen (klassenopstelling in U-vorm is een mogelijkheid), waardoor de onzekerheid en dus de onrust over het gedrag van anderen kleiner wordt.
 - Optie 2: het gedrag van de leerling benoemen, goed uitleggen waarom dat gedrag ongewenst is, wenselijke gedragsalternatieven aanreiken, en benadrukken dat je je eigen gedrag en gedachten onder controle hebt, maar dat van anderen niet.
 - Optie 3: een klassenles houden over inhibitie (en die term ook bespreken), een Strooptest laten zien, ze leren objectief (zonder oordeel, maar met gebruik van de term “objectief”) over eigen en andermans gedrag te spreken.
- Leerling gaat alleen “aan” bij heel specifieke vakken of opdrachten.
 - Optie 1: met de leerling verkennen wat die onderdelen bieden dat interessant of leuk is en verkennen hoe dergelijke aspecten ook bij andere vakken en onderdelen bestaan.
 - Optie 2: laten zien en voorbeelden geven van dat niet alles wat je moet doen leuk of aangenaam is, maar dat het toch soms moet, dat veel dingen leuker of aangenamer worden als je er meer aandacht aan besteedt, bespreken of er manieren zijn waarop de leerling toch de vakdoelen kan halen.
 - Optie 3: bespreken of het “uit” staan voortkomt uit verveling (het is te saai), onvermogen (het is te moeilijk) of andere factoren (ik zit niet goed in mijn vel, ik voel me niet op mijn gemak in de klas) en dan dat onderliggende probleem aanpakken.
- Leerling raakt keer op keer verstrikt in akkefietjes rond plagen, pesten, lastigvallen, klooiën en ouwehoeren.
 - Optie 1: praten, praten en nog meer praten met alle betrokkenen, de betrokkenen ook met elkaar laten praten met als doel ze een stuk common ground, wederzijds begrip en respect voor elkaar te laten ervaren.
 - Optie 2: straf geven voor pestgedrag: nablijven, vroeg komen, klussen, strafwerk om een leerling te laten voelen dat bepaald gedrag absoluut ongewenst en onacceptabel is.
 - Optie 3: in gesprek gaan met ouders van een leerling, om die context te leren kennen en ook thuis het gedrag van de leerling tot onderwerp van gesprek te maken.
- Leerling weet niet goed hoe “aardig zijn” moet.
 - Optie 1: bordspellen spelen, waarin je leert samenwerken, samen je aan regels houden, op je beurt wachten, verlies accepteren en het succes van een ander vieren.
 - Optie 2: leerlingen elkaar laten interviewen in speeddate-format, waar ze veel informatie van de ander moeten verzamelen. Ondertussen tekenen ze onder de tafel (zodat ze zelf niet zien wat ze doen) een portret van de ander, waar ze een zin bij moeten schrijven die begint met “Ik vind het leuk dat jij...”
- Leerling klaagt veel.
 - Optie 1: met humor terugklagen, het gedrag van de leerling (mild) spiegelen of lichtelijk overdrijven. Het effect van het geklaag op de klassensfeer beschrijven.
 - Optie 2: in een gesprek de onderliggende oorzaken en de werkelijke ernst van de klachten verkennen en waar mogelijk relativeren en context geven.

2. Borging leerdoelcategorieën van het SLO

Borging categorie SLO1: Leervoorwaardelijke vaardigheden

a. Sociaal handelen:

Gepast omgaan met mensen en sociale situaties en je communicatie en handelen hier zo nodig op afstemmen.

Leerlingen leren om hun gedachten en meningen te verwoorden, naar anderen te luisteren, elkaars grenzen te respecteren en constructief feedback te geven. Een werkvorm die hiervoor vaak gehanteerd wordt, is het klassengesprek. In een dergelijk gesprek leren leerlingen om hun gedachten te verwoorden, naar anderen te luisteren en adequaat te reageren. Zo leren ze bijvoorbeeld bij wiskunde om medeleerlingen tips te geven zonder daarbij het antwoord te verklappen, terwijl ze in de mentorlessen elkaar inzicht geven in wat er in hen omgaat en zo meer begrip voor elkaar krijgen. Ook debatten en het omgaan met (spel)regels, afspraken en fair play bij LO of het leren respecteren van elkaars grenzen bij LO en drama zijn bij uitstek voorbeelden van lessituaties waarin het sociaal handelen aangeleerd en geoefend wordt.

b. Samenwerken:

Constructief en met oog voor jezelf en anderen deelnemen aan leer- en werkprocessen met een gemeenschappelijk doel.

In Intermezzo wordt veel aandacht besteed aan leren samenwerken in een veilige en positieve omgeving. Leerlingen hebben op de basisschool weinig medeleerlingen gehad met wie zij op hetzelfde niveau hebben kunnen werken. In samenwerkingsopdrachten zijn zij vaak gewend om het voortouw te nemen, waardoor ze niet altijd openstaan voor ideeën van anderen. Overleggen met elkaar en consensus vinden zijn daarom belangrijke aandachtspunten. Opdrachten zijn erop gericht dat de leerlingen elkaar nodig hebben om de opdracht tot een goed einde te brengen. Ze moeten hierbij afstemmen wat ieder individu wil en wat de groep als geheel wil. Hierdoor leren ze oog krijgen voor zowel zichzelf als voor anderen en hun communicatie en handelen hierop af te stemmen.

c. Leervaardigheden:

Inzicht hebben in eigen kennis, denken en manieren van leren, redeneren en probleemoplossen, daarover kunnen nadenken en jezelf daarin kunnen sturen. Deze kennis en vaardigheden worden vaak aangeduid met de begrippen metacognitie, reflectie en zelfregulering. Bij zelfregulering gaat het vaak om affectieve aspecten.

Nog meer dan in andere leerjaren gaat het in Intermezzo niet alleen om kennisoverdracht, maar vooral om het leren leren: leerlingen bewust maken van hun eigen denk- en leerprocessen en hen de instrumenten geven om die te sturen.

Leerlingen worden gestimuleerd na te gaan wat ze al weten en wat ze nog moeten leren. Ze maken bijvoorbeeld eerst analysetoetsen om na te gaan waar ze staan of lezen verhalen om vervolgens te kiezen met welk verhaal ze willen gaan werken. Bij de verschillende vakken komen leerlingen in aanraking met allerlei vormen van leren, zo moeten er bij het ene vak woordjes of plaatsnamen van buiten geleerd worden, terwijl bij een ander vak opdrachten gemaakt worden, theorie bestudeerd

wordt of aan een open opdracht gewerkt wordt. Leerlingen leren om vragen te stellen over wat ze nog niet begrijpen en elkaar te helpen en feedback te geven.

Regelmatig staan we stil bij de manier waarop ze leren: welke aanpak gebruik je en wat werkt voor jou? Reflectieopdrachten en logboeken ondersteunen dit proces. Door op de rapporten feedback te geven naast de letterbeoordeling, richten we de aandacht op de aanpak en op de leerdoelen in plaats van alleen op het behaalde resultaat.

We willen hiermee bereiken dat de leerlingen groeien op het vlak van:

- **Zelfinzicht:** ze herkennen sterke en zwakke punten.
- **Flexibiliteit:** ze leren hun aanpak aanpassen als iets niet werkt.
- **Zelfstandigheid:** ze sturen hun eigen leerproces.
- **Dieper begrip:** ze ontwikkelen vaardigheden die vakoverstijgend toepasbaar zijn.

Borging categorie SLO2: Basisvaardigheden

a. Basisvaardigheden van taal

Taalvaardigheid wordt in alle leeractiviteiten ontwikkeld en toegepast. Leerlingen leren teksten nauwkeurig lezen en interpreteren, hun gedachten helder verwoorden en logisch redeneren. Ze oefenen met schrijven van verhalen, betogen en creatieve teksten, waarbij spelling en grammatica bewust worden ingezet afhankelijk van de situatie. Spreekvaardigheid groeit door presenteren, gesprekken voeren en het leren van vreemde talen. Door taal niet alleen aan te leren en te gebruiken, maar ook in te gaan op de achtergrondkennis, wordt de belangstelling bij leerlingen gewekt.

Ook bij de andere vakken dan de talen neemt zorgvuldig lezen, formuleren en noteren een belangrijke plaats in. Leerlingen moeten informatie halen uit teksten, bedenken wat er precies gevraagd wordt en hun antwoorden zorgvuldig formuleren. Zo versterken leerlingen hun vermogen om te lezen, schrijven, spreken en luisteren, en ervaren taal als een veelzijdig instrument om te begrijpen, te creëren en zich uit te drukken.

b. Basisvaardigheden van rekenen

In Intermezzo streven we ernaar elke leerling minimaal rekenniveau 2F te laten behalen. De meeste leerlingen rekenen bij binnenkomst heel behoorlijk, maar vaak zijn er toch ook wel wat hiaten, doordat leerlingen in het basisonderwijs groepen hebben overgeslagen. Met name in het domein Verhoudingen en in het domein Meten ervaren leerlingen problemen. Door systematisch de verschillende domeinen te toetsen brengen we de hiaten in beeld en helpen we de leerlingen de vaardigheden te verwerven.

Om de rekenvaardigheid vast te houden en te versterken, leren we de leerlingen de rekenmachine alleen te gebruiken waar dit echt nodig is en verder zoveel mogelijk zonder rekenmachine te werken.

c. Basisvaardigheden van digitale geletterdheid

Bij diverse vakken wordt met de computer gewerkt. Leerlingen leren daar werken met applicaties als word, excel en powerpoint, zowel zelfstandig als in gedeelde documenten. Ook leren ze met een mailprogramma en teams werken en bijvoorbeeld om bijlagen te versturen, opdrachten online in te

leveren en plaatjes in documenten in te voegen. Voor opdrachten en presentaties wordt informatie op internet gezocht, waarbij ook aandacht is voor de het beoordelen van de betrouwbaarheid van bronnen.

Bij het vak creatief met computers leren leerlingen programmeren in Scratch en Python en bij muziek maken ze een klankverhaal met geluiden van internet in het programma Soundtrap.

d. Basisvaardigheden van burgerschap

Leerlingen ontwikkelen burgerschapsvaardigheden door zich te verdiepen in verhalen, thema's en ervaringen die laten zien hoe mensen samenleven en elkaar beïnvloeden. Ze leren dat verhalen en tradities uit verschillende culturen en periodes uiteenlopend geïnterpreteerd kunnen worden, en dat deze perspectieven ons dagelijks leven en denken vormgeven. Zo ontstaat begrip voor diversiteit en het besef dat er niet één waarheid bestaat, maar dat samenleven vraagt om openheid en interpretatie. De excursie naar het Muzieum en de gastles van een blinde met zijn geleidehond slaan een brug tussen de wereld binnen en buiten school.

Door actuele maatschappelijke thema's te bespreken en te onderzoeken, zoals duurzaamheid of sociale rechtvaardigheid, leren leerlingen nadenken over hun eigen rol en de impact van hun keuzes. Ze oefenen met kritisch denken, debatteren en het onderscheiden van feit en mening, waardoor ze leren hun standpunten te verwoorden en respectvol met andere meningen om te gaan.

Samenwerking en verantwoordelijkheid nemen zijn eveneens belangrijke pijlers. Leerlingen werken samen aan projecten, leren taken verdelen en ervaren hoe gezamenlijke inspanning leidt tot resultaat. Ze zetten zich in voor anderen door maatschappelijke acties, ontwikkelen empathie en ervaren dat bijdragen aan de gemeenschap waardevol is.

Daarnaast ontdekken ze dat taal, muziek en cultuur bruggen kunnen slaan tussen mensen. Door kennis te maken met verschillende uitdrukkingsvormen en internationale perspectieven leren ze tolerantie, solidariteit en respect voor diversiteit.

e. Motorische vaardigheden

Leerlingen ontwikkelen zowel hun grove als fijne motoriek en worden zich meer bewust van hun eigen lichamelijke mogelijkheden. Ze oefenen de grove motoriek in verschillende vormen vanzelfsprekend in de gymlessen, waar ook veel aandacht wordt besteed aan het afstemmen van bewegingen op elkaar.

De fijne motoriek komt veel aan bod in vakken als beeldende vorming en muziek, maar ook bij andere vakken is er aandacht voor het schrijven. Doordat leerlingen in Intermezzo relatief kort op de basisschool hebben gezeten, verdient het handschrift zeker nog aandacht. Ook het netjes werken, trekken van kantlijnen, de indeling van je schrift, het inplakken van de werkbladen, precies knippen en vouwen, enz. zijn zaken die we in Intermezzo verder aanleren.

Zo worden motorische activiteiten gekoppeld aan het bredere doel van Intermezzo: leerlingen leren zichzelf sturen en ontdekken hoe ze hun bewegingen kunnen aanpassen, verbeteren en inzetten om een taak goed uit te voeren.

Borging categorie SLO3: Vakspecifieke vaardigheden

a. Probleemoplossingsvaardigheden:

Specifieke kennis gebaseerde vaardigheden die door adequate oefening routinematig, maar zo nodig ook wendbaar, moeten kunnen worden toegepast.

In Intermezzo leren leerlingen niet alleen kennis beheersen, maar ook deze flexibel en doelgericht toe te passen in uiteenlopende situaties. In alle vakken bouwen we aan een stevige basis van vaardigheden en strategieën, die leerlingen deze steeds opnieuw gebruiken in realistische contexten. Zo ontwikkelen zij zowel routine als wendbaarheid. Van de andere kant kunnen realistische contexten hen ook helpen om meer inzicht te krijgen in de meer abstracte theoretische achtergrond.

Bij rekenen en wiskunde passen leerlingen hun kennis toe op herkenbare situaties, zoals het interpreteren van gegevens uit een navigatiesysteem, het doorrekenen van abonnementskosten of het gebruiken van verhoudingen bij gelijkvormigheid. Ze leren dat wiskunde niet alleen een set regels is, maar een middel om echte problemen op te lossen.

Ook bij andere vakken wordt theoretische kennis verbonden aan de context. Zo wordt bij het vak Nederlands de aangeleerde theorie vervolgens toegepast op concrete zinnen. Leerlingen leren taalkundige theorie toepassen op concrete en soms ambigue zinnen, waardoor ze ontdekken dat taal meerdere interpretaties kan hebben en afhankelijk is van de context. Ze leren redeneren, onderbouwen en creatief omgaan met taal.

Door deze aanpak leren leerlingen dat kennis extra waarde krijgt wanneer je haar kunt inzetten, aanpassen en verbinden. Van de andere kant leren zij ook dat kennis niet uit het niets komt, maar een geconstrueerd wordt door logisch na te denken en goed te observeren. Zo groeien zij uit tot flexibele denkers die met vertrouwen nieuwe situaties tegemoet treden.

b. Andere vakvaardigheden:

Elk vak kent zo zijn eigen specifieke vakvaardigheden. Bij mens en maatschappij ontwikkelen leerlingen bijvoorbeeld kaartvaardigheden: het lezen en maken van een kaart. Ook specifieke leerstrategieën voor de gammavakken komen aan bod. Bij muziek worden muzikale vaardigheden als het componeren van liedjes en het bespelen van instrumenten ontwikkeld.

Voor de lessen Lichamelijke Opvoeding moet er een deel van het jaar naar de velden gefietst worden of naar locaties om een specifieke sport wordt beoefend. Dit geeft ons de kans extra stil te staan bij de verkeersvaardigheden, die op deze leeftijd zeker nog aandacht behoeven. Ook als we op excursie gaan, krijgt de verkeersveiligheid veel aandacht. Extra leuk en interessant is dit als we onder begeleiding van onze blinde gastdocent en zijn geleidehond naar het Muzieum gaan, hier komen verkeersveiligheid en burgerschap samen.

Borging categorie SLO4: Denkvaardigheden

a. Analytisch denken:

Op basis van relevante kennis inzetten van gepaste procedures, (denk)strategieën en/of modellen om een vraag of probleem te verhelderen en/of op te lossen.

Wij leren leerlingen om problemen te verhelderen en op te lossen door hen steeds opnieuw uit te dagen om relevante kennis te koppelen aan passende denkstrategieën, procedures en modellen. In uiteenlopende contexten worden ze geconfronteerd met situaties waarin een snelle, intuïtieve aanpak niet volstaat en waarin ze moeten terugvallen op eerder opgedane inzichten. Ze leren complexe vraagstukken te analyseren, verbanden te leggen en te bepalen welke stappen logisch en noodzakelijk zijn om tot een onderbouwde oplossing te komen.

Soms gebeurt dat door wiskundige formules en berekeningen te combineren om een abstract probleem te doorgronden voordat ze het concreet mogen uitvoeren; soms door een ontwerp- of ontwerpsituatie te onderzoeken waarin ze eerst moeten bepalen welke factoren relevant zijn en hoe die elkaar beïnvloeden. In andere situaties ontdekken ze dat een gestructureerde aanpak essentieel is, bijvoorbeeld wanneer ze ervaren dat een impulsieve werkwijze vastloopt en dat een algoritme, stappenplan of model nodig is om verder te komen.

Ook in talige opdrachten leren ze dat regels niet mechanisch toegepast kunnen worden, maar dat context, interpretatie en redenering bepalen welke oplossing passend is. Ze oefenen met het ontleden van informatie, het herkennen van patronen en het toepassen van systematische modellen om tot betekenisvolle conclusies te komen.

Daarnaast worden ze uitgedaagd om actuele vraagstukken te onderzoeken, scenario's te vergelijken en kritisch te reflecteren op mogelijke oplossingen, waarbij ze leren dat een goed antwoord altijd voortkomt uit een doordachte analyse. Door deze brede en samenhangende aanpak ontwikkelen leerlingen het vermogen om kennis niet alleen te reproduceren, maar vooral om deze bewust, flexibel en strategisch in te zetten.

b. Kritisch denken:

Op basis van relevante kennis komen tot een afgewogen oordeel, standpunt of beslissing, rekening houdend met verschillende perspectieven.

Leerlingen leren stap voor stap hoe ze op basis van betrouwbare kennis en vanuit verschillende perspectieven tot een doordacht oordeel kunnen komen. Ze ontwikkelen een onderzoekende houding waarin vragen stellen, informatie controleren en conclusies onderbouwen vanzelfsprekend worden. Of ze nu een ontwerp maken, een debat voorbereiden, een digitale creatie ontwikkelen of informatie verzamelen voor een opdracht: steeds worden ze uitgedaagd om kritisch te kijken naar wat ze weten, wat ze vinden en waarom dat zo is. Ze leren onderscheid te maken tussen hoofd- en bijzaken, bronnen te beoordelen op betrouwbaarheid en argumenten te wegen in het licht van nieuwe inzichten. Daarbij ontdekken ze dat een mening niet vaststaat, maar kan veranderen wanneer nieuwe informatie of andere perspectieven daartoe aanleiding geven. Door scenario's te vergelijken, belangen af te wegen en hun keuzes te verantwoorden, ervaren leerlingen hoe complex vraagstukken kunnen zijn en hoe belangrijk het is om verschillende standpunten serieus te nemen.

c. Creatief denken:

Op basis van relevante kennis ontwikkelen van diverse ideeën, aanpakken, scenario's, oplossingsrichtingen en dergelijke voor het uitvoeren van taken en het oplossen van problemen.

Binnen ons onderwijs stimuleren we leerlingen om vanuit kennis, verbeeldingskracht en logisch redeneren tot uiteenlopende ideeën en oplossingsrichtingen te komen. Ze worden uitgedaagd om problemen vanuit verschillende invalshoeken te benaderen en creatieve strategieën te ontwikkelen. Dat begint bij het leren herkennen van patronen, het bedenken van slimme routes en het oplossen van logische raadsels, maar ook bij het opzetten van redeneringen waarmee ze kunnen uitleggen waarom een oplossing werkt. Door te werken met schema's, diagrammen en modellen leren ze complexe situaties te ordenen en mogelijke scenario's te vergelijken.

Daarnaast krijgen leerlingen regelmatig open opdrachten waarin geen vast antwoord bestaat. Ze bedenken zelf spelregels, ontwerpen bewegingen, creëren digitale producten of ontwikkelen oplossingen voor praktische ontwerproblemen. In gezamenlijke brainstormen verkennen ze verschillende mogelijkheden, bouwen voort op elkaars ideeën en leren ze dat een goed resultaat vaak ontstaat door te experimenteren, bij te sturen en opnieuw te proberen. Ze ervaren dat creativiteit niet alleen draait om iets nieuws verzinnen, maar ook om het combineren van kennis, het kritisch onderzoeken van opties en het durven kiezen voor een aanpak die past bij het doel.

Ook in taalrijke opdrachten worden leerlingen uitgedaagd om originele invalshoeken te vinden. Ze discussiëren over mogelijke woorden in een gedicht, schrijven verhalen vanuit onverwachte perspectieven en denken na over vormgeving, beeldkeuze en presentatie. Zo ontdekken ze dat er altijd meerdere manieren zijn om een vraagstuk te benaderen en dat hun eigen ideeën waardevol zijn, mits goed onderbouwd.

In grotere projecten leren leerlingen scenario's te verkennen, alternatieven af te wegen en oplossingen te ontwerpen die rekening houden met uiteenlopende factoren. Ze ontwikkelen het vermogen om zowel analytisch als creatief te denken: eerst begrijpen wat het probleem vraagt, vervolgens verschillende routes verkennen en uiteindelijk een doordachte keuze maken.

Borging categorie SLO5: Samengestelde vaardigheden

a. Onderzoeken:

Het stellen en beantwoorden van een onderzoeksvraag en/of het toetsen van een hypothese met gebruikmaking van gepaste methoden en technieken.

b. Ontwerpen:

Het maken van een uitvoerbaar ontwerp met gebruikmaking van gepaste methoden en technieken.

De vaardigheden onderzoeken en ontwerpen komen vaak samen in opdrachten, omdat een opdracht vaak begint met het onderzoeken en vervolgens overgaat in het ontwerpen. In de beschrijving van onze aanpak nemen we deze daarom hier samen.

We leren leerlingen onderzoeks- en ontwerpvaardigheden door kennis niet alleen te verwerven, maar deze ook doelgericht in te zetten binnen betekenisvolle ontwerpprocessen. In verschillende vakken worden zij stap voor stap begeleid van vragen stellen en informatie verzamelen naar ontwerpen, bouwen en verbeteren.

In het vak *Science* werken leerlingen aan opdrachten die expliciet leiden tot een ontwerp- en bouwmethode die steunt op de kennis die zij tijdens de lessen opdoen. Ze onderzoeken eerst hoe natuurkundige of technische principes werken, waarna ze deze inzichten toepassen in een concreet ontwerp. Zo ervaren ze dat goed ontwerpen begint bij goed begrijpen.

Ook in *Creatief met Computers* ontwikkelen leerlingen ontwerpvaardigheden, maar dan binnen een digitale context. Complexere programmeeropdrachten vragen van hen dat ze eerst analyseren wat een programma moet kunnen, vervolgens een plan maken en daarna stap voor stap een werkende oplossing bouwen. Ze leren dat ontwerpen ook in de digitale wereld draait om onderzoeken, structureren en iteratief verbeteren.

Binnen *Mens en Maatschappij* krijgen leerlingen de kans om onderzoeks- en ontwerpvaardigheden op een meer conceptueel niveau toe te passen. Ze ontwerpen in de eerste periode een eigen land en in de laatste periode een stad. Hiervoor moeten ze informatie verzamelen, keuzes onderbouwen en nadenken over samenhang tussen geografie, politiek, economie en samenleving. Het ontwerpproces wordt zo een middel om complexe maatschappelijke vraagstukken te onderzoeken.

Door deze aanpak leren leerlingen dat ontwerpen nooit losstaat van onderzoek: je moet eerst begrijpen voordat je kunt creëren. Ze ontwikkelen een manier van werken waarin vragen stellen, analyseren, plannen, maken en verbeteren vanzelfsprekend met elkaar verbonden zijn.

Bijlage bij Borgingsdocument IM: **borging SLO-doelen in vakken per leerdoel**

Borging categorie SLO1: Leervoorwaardelijke vaardigheden

a. Sociaal handelen:

Gepast omgaan met mensen en sociale situaties en je communicatie en handelen hier zo nodig op afstemmen.

Vak: Rekenen en wiskunde:

Bij vraagstukken bij rekenen en wiskunde is het vaak veel belangrijker hoe je aan je oplossing bent gekomen dan wat precies de oplossing is. Leerlingen leggen uit wat hun gedachtegang is en bevragen elkaar. Ook oefenen we met elkaar tips geven, zodanig dat de ander verder komt zonder dat je verklapt wat je moet doen of wat het antwoord is. Hiervoor is het nodig dat een leerling zich verdiept in wat het probleem van een ander is en hoe hij kan helpen dat probleem op te lossen.

Vak Verhaalkunde:

Een flink deel van Verhaalkunde wordt gegeven in de vorm van een klassengesprek, waarin er weinig echte goede en foute antwoorden zijn. Bij het bespreken van antwoorden en het relateren van antwoorden aan de verhalen komen vaardigheden aan bod als: een mening formuleren, op je beurt wachten, luisteren naar anderen, accepteren dat je niet altijd aan de beurt kunt komen, omgaan met onbeantwoorbare vragen.

Vak: Mens en Maatschappij:

Net als bij verhaalkunde voeren we veel klassengesprekken en maken we gebruik van discussiewerkvormen. Omdat we in de les veel actuele thema's bespreken (bijvoorbeeld duurzaamheid en sociale media), leren de leerlingen ook rekening te houden met andere meningen.

Vak: bewegingsonderwijs

- Omgaan met (spel)regels en gemaakte afspraken: "Flair play"
 - o *Denk aan: omgang met winst/verlies, grenzen (van elkaar) respecteren.*
- Communicatie (verbaal, non-verbaal en respectvol taalgebruik)
 - o Denk aan:
 - Zich kunnen bewegen binnen een veilig klimaat in de klas.

-

Vak: Nederlands

Debatteren en poëzieraadsels. Belangrijk in deze lessen: naar elkaar luisteren, elkaars argument herhalen en daar adequaat op reageren. In de feedback wordt benadrukt dat je laten overtuigen door een ander soms net zo krachtig (of zelfs krachtiger) kan zijn als het blijven verdedigen van het eigen standpunt.

Vak: Nederlands

Leerlingen wisselen regelmatig favoriete boeken uit met elkaar. Ze brengen elkaar hiermee op ideeën en ontdekken dat mensen een andere smaak kunnen hebben.

Vak: Esperanto

Het leren van een taal, en dus ook Esperanto, is een sociaal leerproces. Leerlingen leren in interactie met de docent en medeleerlingen de taal te begrijpen en te gebruiken.

Vak: Engels

Bij verschillende thema's werken de leerlingen samen. Een taal leer je door te spreken, met elkaar. Daarbij hoort luisteren naar elkaar (bijvoorbeeld bij het vertellen over de gemaakte poster of stamboom) en feedback geven aan elkaar over gemaakt werk en geproduceerde taal. Leerlingen praten onder andere over hun familie, vakantie, gemaakte poster en meer algemeen over zichzelf. Hierbij is respect voor elkaar en niet elkaar uitlachen als het nog even niet lukt, erg belangrijk. Daarin coacht de docent.

Vak: Drama

Bij drama doen we veel opdrachten waardoor er daarna een klassengesprek ontstaat. Denk aan: een klassikaal reactiespel waarbij we daarna inzoomen op: 'Hoe gaat het reageren op elkaar in de klas nu?' We zetten dus een vakmatige opdracht in om daarna na te praten over deze vaardigheid.

We hebben aandacht voor het kijken en luisteren naar elkaar. Niet alleen als je op de spelvloer staat en er kijkt publiek naar je, maar ook in de rol van publiek. We oefenen hoe je feedback geeft aan elkaar.

De docent heeft hierin een coachende rol.

Vak: Muziek

Leerlingen maken samen muziek, in duo's, in groepjes en met de hele klas. Er moet hier zowel muzikaal als in woord gecommuniceerd worden om samen tot een klinkend geheel te komen. Er is dus veel ruimte voor oefening in sociale vaardigheden.

Vaklessen algemeen

Tijdens alle vaklessen is ruimte voor het bespreken van voorvallen tussen leerlingen.

Mentorles

Tijdens de gezamenlijke mentorles worden specifieke voorvallen klassikaal of met een groepje besproken. Gevoelens en gedachten van alle betrokkenen (en omstanders) worden onder de loep genomen. Leerlingen krijgen hierdoor meer inzicht in wat er in anderen omgaat.

b. Samenwerken:

Constructief en met oog voor jezelf en anderen deelnemen aan leer- en werkprocessen met een gemeenschappelijk doel.

Vak: Mens en Maatschappij:

Bij mens en maatschappij zijn er gedurende het jaar projecten waarbij samengewerkt moet worden. Hier leren leerlingen taken verdelen, hoe zij hun eigen bijdrage kunnen leveren en ook dat ze soms iets uit handen moeten geven. Overleggen met elkaar en consensus vinden is een belangrijk onderdeel. Ook als de samenwerking niet goed gaat leren de leerlingen wat zij dan kunnen doen.

Vak: bewegingsonderwijs

- Samenwerken in verschillende bewegingssituaties.
 - o *Denk aan: Elkaar helpen/ondersteunen, overleggen, samen afspraken maken.*
 - We creëren een veilig, positief en leerbaar klimaat, waarin leerlingen zich sociaal en motorisch optimaal kunnen ontwikkelen en veilig "samen" kunnen bewegen.

Vak: Engels

Samenwerken aan poster. De leerlingen verdelen de taken. Ze geven elkaar feedback op geschreven teksten. Hier leren leerlingen taken verdelen, hoe zij hun eigen bijdrage kunnen leveren en ook dat ze soms iets uit handen moeten geven. Overleggen met elkaar en consensus vinden is een belangrijk onderdeel. Ook als de samenwerking niet goed gaat leren de leerlingen wat zij dan kunnen doen.

Vak: Nederlands

Leerlingen schrijven gezamenlijk een boek. Ze hebben elk een eigen deel, maar de opdracht is zo ingericht dat ze voor een deel afhankelijk zijn van verhaallijnen bij anderen. Ze moeten dus overleggen om alles tot een geheel te kunnen maken.

Vak: verhaalkunde

Behalve de klassengesprekken met de hele groep en afgezien van kleine werkvormen, heeft Verhaalkunde geen samenwerkingswerkvormen. Af en toe maken leerlingen opdrachten met elkaar, overleggen ze, kijken ze elkaars producten na of werken ze korte tijd samen aan een creatief product.

Vak: Muziek

Leerlingen gaan samen aan de slag met het leren van een lied of het maken van eigen composities in duo's of in groepen. Daarbij moet afgestemd worden wat ieder individu graag wil, maar ook wat de

groep als geheel uiteindelijk wil presenteren. Hoe ga je om met een creatief proces waarin verschillende meningen er evenveel toe doen en je niet alleen je eigen pad kunt bewandelen?

Vak: Drama

Gedurende het hele jaar en in alle lessen werken de leerlingen bij drama samen. Dat varieert van kringopdracht, duo opdrachten of groepsopdrachten. We bouwen dit vaak op en blijven mixen met leerlingen. Ons standpunt blijft hierin: Probeer te leren met iedereen samen te werken.

Bij groepen waarbij de veiligheid minder sterk is zetten we lessen in die juist hier over gaan. Denk aan: spiegelen, vertrouwenslessen en kennismakingslessen die verdieping geven op persoonlijk vlak. In dit soort situaties willen we theater als middel inzetten, soms zelfs gecombineerd met Rots en Water principes.

c. Leervaardigheden:

Inzicht hebben in eigen kennis, denken en manieren van leren, redeneren en probleemoplossen, daarover kunnen nadenken en jezelf daarin kunnen sturen. Deze kennis en vaardigheden worden vaak aangeduid met de begrippen metacognitie, reflectie en zelfregulering. Bij zelfregulering gaat het vaak om affectieve aspecten.

Vak: rekenen en wiskunde

Bij rekenen werken de leerlingen in hun eigen tempo in het programma Bettermarks. In het programma wordt elk van de 9 onderwerpen vooraf getoetst en vervolgens worden de opgaven klaargezet, die de leerling moet doorwerken om de stof te gaan beheersen. Na het doorwerken van de stof wordt er nogmaals getoetst om te kijken of de leerling het onderwerp beheerst of dat bepaalde onderdelen nog verder moet oefenen.

Ondanks dat er in het programma bij elke opgave feedback is en je aan de toetsen die voor je klaargezet worden kunt zien waar je bent, blijken leerlingen het toch lastig te vinden om te weten aan welke opgaven ze moeten werken. Leerlingen hebben daarom een logboek, waarin ze bijhouden wanneer ze een toets gemaakt hebben en wat de uitslag was. In het schema, dat in het logboek staat en ook in de klas hangt, kunnen ze zien waar ze verder moeten werken. Ook worden ze gestimuleerd om op te schrijven wat ze moeilijk vinden en daar vragen over te stellen. Op deze manier leren ze niet alleen domweg opgaven te maken, maar ook om zicht te houden op hun vorderingen en na te denken of ze misschien hulp moeten vragen.

Naast het rekenen in het programma, hebben we losse rekenactiviteiten. Zo moeten leerlingen bijv. op tempo hoofdrekenen, rekenen ze cijferend en bespreken we verschillende methoden van aanpak, herhalen we het metriek stelsel, maken we denkpuzzeltjes, enz. Deze activiteiten geven leerlingen informatie over hun eigen kennis, leren hen praten over hun redeneringen en helpt om strategieën aan te leren.

Vak: Bewegingsonderwijs

- Reflecteren op eigen gedrag binnen de les en in de kleedkamer, zodat iedereen zich veilig en prettig kan voelen.
- Zelfregulatie binnen verschillende omstandigheden. Hierbinnen valt ook verantwoordelijk, veilig en respectvol omgaan met materiaal en elkaar.
- Omgaan met winst/verlies of ook wel succes/tegenslag in verschillende situaties

- Leren van tactische en strategische vaardigheden binnen de verschillende sportdomeinen. Hiermee wordt het niveau en het plezier in de groep vergroot.
- Doorzettingsvermogen ontwikkelen. Moeilijkere taken aangaan en nieuwe bewegingen durven proberen, waarbij de leerling volhoudt en gericht is op een doel. Tegenslagen zien als leermomenten

Vak: verhaalkunde

De eerste opdracht bij verhaalkunde bestaat uit het verkennen van de verhalenbundel (met daarin ongeveer 100 volksverhalen). Leerlingen doen dat in eigen tempo en moeten zichzelf daar goed reguleren om op tijd (na ongeveer 6 lessen) de bundel te hebben doorgewerkt. Daarna maken ze een A3-poster bij het verhaal dat ze hebben uitgekozen, die vervolgens na 4 lessen af moet zijn. Op het juiste tempo werken (je niet laten afleiden, maar ook niet afraffelen), zelf dat tempo vasthouden, concentreren als je een heel lesuur moet lezen, zijn vaardigheden die daarmee worden geoefend. Een invulschema maakt dat zichtbaar, stimuleert dat en helpt erbij.

Het vullen van een A3 met informatie en illustratie van dat verhaal is een goede opdracht om te monitoren wie daar veel te veel of veel te weinig tijd aan besteedt, hoe netjes en overzichtelijk een leerling kan werken, hoe ze een verhaal begrijpen en samenvatten, of en hoe ze er een mening over geven, geeft veel mogelijkheden om feedback te geven op die vaardigheden.

Verderop in het jaar werken we met werkbladen en leerbladen. De meeste thema's worden inductief aangeboden. Die manier van aanbieden wordt ook uitgelegd. Voor sommige leerlingen is dat heel prettig (zij ontdekken graag en creëren later pas hun eigen in- en overzicht), voor andere is het juist lastig: zij hebben liever eerst de overzichtelijke theorie en willen die liever daarna pas inoefenen. Door dat uit te leggen en het onderwerp van gesprek te maken ontdekken leerlingen meer over hun eigen leervoorkeuren en -strategieën. Ook bij het leren van de (ingewikkelde) verhaalkundige termen, principes en theorieën en het toepassen daarvan komt ter sprake hoe je dat kunt aanpakken, wat effectief is, wat het einddoel moet zijn (beredeneerd meerdere antwoorden geven op de vraag: "waar gaat dit verhaal over?") en dus op welke manier de kennis in je hoofd moet zitten en toegepast moet worden op concrete verhalen, verhaalonderdelen en soms nog op heel andere dingen (games, films, zelfs dromen).

Leerlingen leren bovendien om te gaan met interessante vragen waarop geen eenduidig antwoord is. Ze leren los te laten dat ze altijd bij "het antwoord" terecht moeten komen en dat het stellen van en nadenken over de vraag vaak net zo interessant is, of zelfs interessanter dan het geven van het antwoord.

Vak: Mens en Maatschappij

Bij mens- en maatschappij oefenen we met leervaardigheden: topografie (stampwerk). Maar ook het omgaan met tekst (de kernboodschap eruit halen, samenvatten/mindmappen) komt aan de orde. Onderzoeksvaardigheden: ook oefenen de leerlingen met het zoeken naar bronnen en beoordelen wat geschikte bronnen voor een onderzoek.

Vak: Science

Bij science starten we met een moeilijk maar interessant stuk theorie, een tekst over de natuurwetenschappelijke methode, aan de hand van de ontwikkeling van het waarnemen van en het denken over het heelal / ons zonnestelsel van prehistorie tot nu. Leerlingen krijgen uitleg in de les, en verwerken de stof met huiswerkopdrachten. Tijdens de periode van ca. zes lessen, afgesloten met een proefwerk waarvoor deze stof geleerd moet worden, zijn er een paar knutsel-opdrachten waarin leerlingen een eigen model maken van ons zonnestelsel. Tegelijk start er een reeks individuele korte presentaties van "Nieuws uit de Natuur" volgens een vast format. Ook leggen leerlingen thuis de eigen waarnemingen aan stand en schijnvasten van de maan vast. Met deze activiteiten worden diverse vaardigheden aangesproken: opletten / je concentreren, je burens niet storen, je niet laten storen door je burens, vragen stellen als je iets niet begrijpt (dus ook doorhebben/-krijgen of je iets begrijpt), netjes schrijven, huiswerk noteren, inplannen, maken en nakijken, opdrachten goed lezen en precies uitvoeren, werken met potlood, liniaal, schaar, passer, doorzetten als het niet meteen lukt, dingen op een andere manier proberen, etc.

Vak: Creatief met Computers (CmC):

Bij het vak CmC vormt het zelf schrijven van computerprogramma's de kapstok voor alle leerervaringen. We starten allemaal met een nieuw Scratch-account. Sommige IM'ers hebben al veel ervaring met programmeren in Scratch, anderen hebben nog nooit geprogrammeerd. Leerlingen met erg veel ervaring denken vaak dat ze alles al weten en kunnen, lezen oppervlakkig en zijn geneigd dingen over te slaan. Leerlingen met weinig tot geen ervaring zijn soms bang het niet te kunnen of anderszins faalangstig. Beide groepen zijn geneigd geen vragen te stellen aan docent en/of medeleerlingen. Opbouwen van vertrouwen in het eigen leervermogen, een gezond kritische houding tegenover het eigen werk, vragen leren stellen, dit zijn allemaal belangrijke leervoorwaardelijke vaardigheden die leerlingen bij CmC (verder) ontwikkelen.

Vak: Engels

Leerlingen moeten voor het vak Engels woordjes leren. Dat is voor veel leerlingen nieuw en een vaardigheid die moet worden aangeleerd. Dit is een uitdaging, niet in de laatste plaats omdat leerlingen vaak denken de woordjes al te kennen (maar dan de spelling nog niet beheersen en dit onderschatten). Het verschil in voorkennis bij leerlingen is ook een uitdaging, omdat sommige leerlingen heel weinig Engels hebben gehad op de basisschool en anderen heel veel. Toch vergelijken ze zich met elkaar, wat ze onzeker kan maken of overmoedig. We zullen vaker toetsen of de woorden geleerd zijn en de leerlingen na laten gaan waarom het wel of niet is goed gegaan en wat er anders gedaan kan worden.

Bij verschillende thema's maken de leerlingen een product, bijvoorbeeld een stamboom of een poster, en hierbij is de feedback van medeleerlingen (binnen of buiten hun eigen groepje) erg belangrijk. Leerlingen leren dus ook goede feedback te geven. Verder is het belangrijk dat leerlingen leren inzien waar hun eigen sterke en zwakke kanten liggen.

Vak Esperanto

Leerlingen krijgen in verband met het leren van woorden/grammatica oefening in plannen van huiswerk, bijhouden van voortgang, memoriseertechnieken, evalueren en reflecteren. Met name wanneer de hoeveelheid van het leerwerk toeneemt, kan ook omgaan met bijvoorbeeld (gebrek aan) motivatie of fouten maken een onderdeel van het leren worden.

Vak: Nederlands

Leerlingen leren over de begrippen objectief en subjectief. Ze kijken eerst naar filmpjes waarin ze objectieve en subjectieve informatie van elkaar onderscheiden. Daarna gaan ze gebeurtenissen (uit de pauze, uit de vorige les etc) objectief en subjectief beschrijven. Hiermee krijgen ze inzicht in hun eigen waarnemingen en opvattingen.

Vak: Nederlands

Leerlingen gaan hun eigen handschrift onder de loep nemen. Ze reflecteren op de netheid van hun eigen letters middels handopsteken. Vervolgens reflecteren ze op het tempo waarin ze schrijven. En op de balans tussen deze twee. Daarna wordt de proef op de som genomen: de leerlingen doen verschillende testjes, waardoor het inzicht groeit. Daarna worden dezelfde reflectievragen gesteld. Is het beeld nu veranderd? Wie was te streng voor zichzelf? En wie had zichzelf een beetje overschat?

Vak: Muziek

Muziek geeft je misschien wel de meest duidelijke en onmiddellijke feedback die je kunt krijgen. Als het niet goed klinkt, of niet zoals je wil, dan hoor je dat meteen terug. De oplossing hiervoor kan liggen in het opnieuw bekijken: speel ik wel de juiste noten? Gaat er fysiek (motorisch) iets niet helemaal goed? Of in het geval van samenspelen, zitten we op één lijn? In hetzelfde ritme? Dit aangevuld met feedback van de docent en feedback van klasgenoten doormiddel van tips en tops maken dat de leerling een beeld krijgt van zijn eigen kunnen en wat hij/zij/hen nog kan doen om deze te verbeteren. In het lokaal zijn hier hulpmiddelen voor of de hulp van docent of medeleerling kunnen helpen.

Vak: Drama

Binnen de lessen is er ruimte voor bewustwording. Hoe maak ik contact met de ander? Wat is het verschil tussen verbale en non-verbale communicatie? Hoe is het als er naar me gekeken wordt en er een publiek is tijdens een presentatie?

We stimuleren bij drama het creatief denken binnen een vrije omgeving. Dat is niet voor alle IM-leerlingen altijd makkelijk. We proberen aan te leren dat in een creatief vak iets niet meteen af, of perfect hoeft te zijn. Want een creatief proces kan soms anders lopen.

Borging categorie SLO2: Basisvaardigheden

a. Basisvaardigheden van taal

Vak: Verhaalkunde

Bij verhaalkunde wordt veel gelezen. Een soort “begrijpend lezen 2.0”. Op basis van vereenvoudigde, maar wel wetenschappelijke verhaaltheorieën wordt de tekst geanalyseerd. We lezen heel nauwkeurig en soms op de vierkante millimeter. Daarbij leggen we weinig nadruk op zaken als signaalwoorden, hoofd- en bijzaken en dergelijke, maar leren de tekst hanteren zoals hij is: een groot geheel dat je op verschillende manieren effectief kunt fileren om zo tot betekenis te komen. Bovendien leren we dat tekst altijd meerduidig is (bij het behandelen van het onderwerp “focalisatie” is het gevleugelde woord: “de waarheid bestaat niet”) en voor interpretatie vatbaar.

Vak: Nederlands

Leerlingen oefenen met lezen en schrijven. Bij lezen ligt de nadruk op fictie. Bij schrijven gaat het vooral om het vormen van een coherent verhaal. Het belangrijkste onderdeel bij spelling is de spellingsattitude: leerlingen worden aan het denken gezet over het belang van spelling. Wanneer moet het echt goed zijn? Wanneer is het minder belangrijk? Wat kun je doen om te taalgebruik af te stemmen op de situatie?

Bij het onderwijs over werkwoordspelling en grammatica wordt taalkundige achtergrondkennis bijgebracht. Door aandacht te besteden aan het vormen van klanken en kindertaalverwerving worden interesse in taal én het begrip in de stof vergroot.

Vak: Engels

De taalvaardigheden van het aanleren van een vreemde taal, zoals woordjes aanleren en het ook kunnen schrijven en spellen van deze woorden zijn aan de orde in de lessen Engels. Daarnaast oefenen we ook met uitspraak en moedigen we de leerlingen aan te durven spreken in een vreemde taal. Hierbij geven leerlingen in de laatste lessen een presentatie in het Engels waarbij ze kunnen laten horen wat ze geleerd en onderzocht hebben.

Vak: Esperanto

Bij het leren van Esperanto ontwikkelen leerlingen taalvaardigheden door:

- de consequente uitspraak toe te passen
- de relatief eenvoudige grammatica te gebruiken, die taalverschijnselen snel inzichtelijk maakt zonder (de frustratie van) uitzonderingen
- de logische woordenschat te gebruiken en creatief te zijn in woordvorming door stammen te combineren met voor- en achtervoegsels
- het leren van een basiswoordenschat die grotendeels gebaseerd is op Europese talen, zoals Latijn, Frans, Engels, Duits en Russisch
- het oefenen van Nederlandse terminologie om over taalverschijnselen te spreken

Het leren van Esperanto biedt hiermee een basis voor het leren van andere talen.

Vak: Wiskunde

Ook bij wiskunde speelt taal een belangrijke rol. Leerlingen moeten opgaven goed lezen. Welke informatie wordt gegeven? Op welke vraag moet antwoord gegeven worden? Precies formuleren en een logische redenering kunnen verwoorden zijn cruciaal. Wiskunde heeft ook zijn eigen taal. Als je een berekening niet goed opstaat, is de uitkomst anders dan je de bedoeling was.

Vak: Muziek

Leerlingen schrijven songteksten bij een bestaand lied en een tekst voor hun eigen rap.

Vak: Mens en maatschappij

Taal speelt bij mens en maatschappij een grote rol. Allereerst mondeling formuleren van meningen en het geven van argumenten voor een mening. Leerlingen moeten informatie halen uit geschreven bronnen en moeten vaak schrijven. Bijvoorbeeld een betoog, waarmee ze ook oefenen met schriftelijk formuleren.

Vak: Science:

Taal speelt een belangrijke rol: alle vakinhoudelijke begrippen en verbanden worden beschreven in woorden, vaak in "vaktermen", soms ook in "gewone" woorden die je (nog) niet begrijpt. De teksten zijn aan de moeilijke kant, en leerlingen moeten leren om kritisch te kijken naar hun eigen gevoel van begrip van de teksten (en vervolgens de schroom vragen te stellen overwinnen).

Vak: Creatief met Computers

Taal speelt een belangrijke rol in het vak: alle details in de formulering van de opdrachten zijn belangrijk. Oppervlakkig lezen is niet genoeg, leerlingen worden continu aangemoedigd nog zorgvuldiger te lezen.

Vak: Drama

Bij drama gaat het om verbale en non-verbale communicatie. We werken soms met geschreven theaterteksten, maar soms ook eigen schrijfwerk.

Maar meer zijn we bezig met hoe taal klinkt, dus volume, intonatie en articulatie.

b. Basisvaardigheden van rekenen**Vak: rekenen en wiskunde**

Het curriculum van rekenen valt uiteen in 4 domeinen:

- Domein 1 – Getallen: hele getallen, kommagetallen en breuken
- Domein 2 – Verhoudingen: verhoudingen en procenten
- Domein 3 – Meten en Meetkunde
- Domein 4 – Verbanden: informatieverwerking en rekenvoorschriften

In Intermezzo streven we ernaar deze 4 domeinen op niveau 2F af te sluiten. We werken in de methode Bettermarks. Dit is een digitale rekenmethode, waarin elk onderwerp eerst getoetst wordt om te kijken wat de leerling al beheerst en welke stof nog wel behandeld moet worden. Als blijkt dat een leerling te grote hiaten heeft om op niveau 2F aan het onderwerp te werken, wordt er eerst teruggestapt naar niveau 1F om daar de hiaten te herstellen. Als de hiaten hersteld zijn, wordt vervolgens de stof die nog niet op niveau 2F beheerst wordt doorgewerkt.

Sommige leerlingen lopen tegen zoveel hiaten aan, dat zij eerst alle domeinen op niveau 1F doorlopen, omdat zij anders mogelijk niet binnen het Intermezzojaar aan alle domeinen toekomen. Het is dan beter om alle onderwerpen op het lagere 1F-niveau te beheersen, dan een deel op niveau 2F en een deel helemaal niet doorlopen te hebben. Nadat zij niveau 1F op alle domeinen doorlopen hebben, gaan zij sneller door niveau 2F en behalen ze vaak een aantal domeinen, of soms zelfs alle, alsnog op niveau 2F.

Een deel van de leerlingen rondt al in de loop van het jaar niveau 2F af. Zij werken vervolgens door op niveau 3F en kunnen dit soms ook helemaal afronden binnen Intermezzo.

Naast het doorwerken van deze onderwerpen, is het van belang dat de leerlingen de volgende vaardigheden onder de knie krijgen:

- Berekeningen correct opschrijven, bewust worden dat “breien” niet mag, dus niet $3 \times 5 = 15 + 2 = 17$, maar $3 \times 5 + 2 = 15 + 2 = 17$.
- Volgorde van bewerkingen. Dit oefenen we bijv. met een spel waarbij een leerling een getal onder de 1000 zegt. Vervolgens gooien we met 5 dobbelstenen en met de 5 cijfers probeer je zo dicht mogelijk bij het genoemde getal te komen. Als je bijv. met 1, 3, 4, 5 en 6 in de buurt van 221 moet komen, is $(31 + 5) \times 6 + 4 = 220$ best een goede oplossing, maar mag je dat niet opschrijven als $31+5 \times 6 + 4$, want daar komt 65 uit.
- Vlotte rekenvaardigheid, zoals beheersing van de tafels. Dit wordt bijv. geoefend met spelletjes als Pinguïnsprong van tafeloefenen.nl.

Vak: Esperanto

Leerlingen leren bij Esperanto de telwoorden.

Vak: Muziek

Leerlingen zijn niet bewust bezig met rekenen bij muziek, maar onder de motorkap zit er in muziek natuurlijk veel wiskunde/natuurkunde verstoppt.

Vak drama:

We zijn niet bezig met rekenen bij drama.

c. Basisvaardigheden van digitale geletterdheid

Vak: Rekenen en Wiskunde

Bij wiskunde maken leerlingen een verslag in word over Platonische en Archimedische veelvlakken. Ook hebben we een opdracht waarbij excel gebruikt wordt om bijv. Het gemiddelde uit te rekenen en grafieken te maken.

Bij rekenen werken we in een digitale methode. Hierbij moeten ze ook in een meetkundeomgeving plaatjes maken.

Vak: Engels

Voor thema 4 zoeken leerlingen informatie voor de poster op internet. Hierbij leren ze omgaan met zoekresultaten in google. Belangrijk hierbij is dat leerlingen de informatie die ze vinden op waarde leren schatten. Daarnaast moeten ze op het internet afbeeldingen zoeken en deze opslaan en afdrukken zodat ze op hun poster geplakt kunnen worden. De tekstjes die ze schrijven voor de poster typen ze in word, waarbij ze ook met dit programma om leren gaan.

Vak: Mens en maatschappij

In periode 3 hebben we als thema 'media'. Hierin leren de leerlingen over de voor- en nadelen van media en hoe zij hier mee om kunnen gaan. Ze leren hoe zij online geschikte bronnen kunnen vinden en kunnen beoordelen of deze bronnen betrouwbaar zijn. Verder werken zij projecten uit in word en powerpoint. Ze leren ook hoe ze een document kunnen delen met groepsgenoten en hoe zij hier samen in kunnen werken.

Vak: Science

Bij Science wordt de computer op diverse manieren ingezet. Voor hun Nieuws uit de Natuur-presentatie kunnen digitale/online bronnen worden geraadpleegd, en de bijbehorende afbeelding *moet* per schoolmail naar de docent gestuurd worden. Informatie voor de technische ontwerpen van dierenverblijf en schip wordt online verzameld, en op de laptop middels tekstverwerkers tot een Programma van Eisen verwerkt. Verscheidene opdrachten dienen te worden ingeleverd via Teams.

Vak: Creatief met Computers

Dit vak speelt zich vrijwel geheel achter de laptop af (hoewel vanwege de opkomst van AI als programmeur voor toetsing uitgeweken zal worden naar offline-oplossingen). IM'ers blijken bij binnenkomst zeer grote verschillen in digitale vaardigheden te vertonen. Binnen het vak leren ze, behalve het specifieke programmeerwerk, werken met mail en Teams.

Vak: Nederlands

Leerlingen oefenen met het sturen van mail en het invoegen van een bijlage.

Vak: Muziek

Een project houdt zich bezig met het maken van een klankverhaal. Leerlingen schrijven een verhaal en zoeken geluiden op het internet die dit verhaal 'verklanken'. Daarbij arrangeren zij dit geluid in het programma Soundtrap.

Vak: Drama

We werken niet met digitale media. Het kan voorkomen dat we een opdracht met video inzetten, maar dat is incidenteel en ingewikkelder nu de telefoons niet meer in de lokalen aanwezig zijn.

d. Basisvaardigheden van burgerschap**Vak: verhaalkunde**

Om de mens te leren kennen moet je zijn verhalen kennen. In de lessen komen verhalen uit uiteenlopende culturen en periodes aan bod. We leren dat sommige verhalen (bijvoorbeeld bijbelverhalen) in bepaalde groepen en culturen een heel andere interpretatie krijgen dan in andere groepen en culturen. We leren hoe verhalen invloed hebben op ons dagelijks leven, van de dagen van de week (uit de Scandinavische mythologie), via de vrije dagen in het schooljaar (uit het Nieuwe Testament in de bijbel), tot het Oidipouscomplex (uit de klassieke mythologie). Verhalen vormen een gezamenlijk referentiekader, een collectief onderbewustzijn, zelfs als we niet letterlijk dezelfde verhalen delen. Maar ieder mens draagt traditionele, literaire, bedachte en persoonlijke verhalen met zich mee en door beter te begrijpen wat dat voor iets is, een verhaal, hoe dat werkt en hoe ze door iedereen legitiem verschillende kunnen worden geïnterpreteerd, kunnen we ook elkaar beter begrijpen en beter en anders met elkaar samen leven. Ten slotte kun je je door je in te leven in verhaalpersonages, vertellers en luisteraars (wat behandeld wordt bij het onderwerp "vertelinstantie") beter inleven in de mensen die je tegenkomt in het echte leven.

Vak: Mens en Maatschappij

Door over actuele thema's te leren en praten, denken de leerlingen na over hun eigen rol in de maatschappij. In periode 2 werken we rondom het thema duurzaamheid. Hierin leren leerlingen nadenken over de impact van hun handelen en hun eigen keuzes hierin.

Vak: Bewegingsonderwijs

In Q1 doet IM mee aan de sponsorloop.

Iedere leerling leert verantwoordelijkheid te nemen over het werven van sponsors en het inzamelen van geld voor de verschillende goede doelen. Hiermee zetten ze zich in voor anderen, voor de maatschappij.

Deze loop zorgt voor verbinding binnen de school, o.a. ook met klas 1 die op hetzelfde moment deelnemen.

Leerlingen leren iets bij te dragen voor anderen, empathie te ontwikkelen voor bijvoorbeeld kinderen die langdurig ziek zijn.

Vak: Science

Een belangrijk aspect van burgerschap lijkt me het vermogen tot samenwerking. Behalve het samenwerken met alle klasgenoten en docent om een les tot een goede les te maken, zijn er bij science erg veel momenten waarbij samengewerkt moet worden. De Ontwerp- en Bouw-opdrachten worden in tweetallen gedaan, en verschillende tweetallen doen samen met werkbank en gereedschap. Daarnaast heet "spreken voor een groep" ook een burgerschaps-kant. Elke leerlinge

presenteert zeker twee tot driemaal per jaar individueel voor de groep, en leert bij elke presentatie zinnige inhoudelijke vragen te stellen en evaluatieve opmerkingen te maken.

Vak: Wiskunde

Burgerschap staat niet expliciet op het programma bij rekenen en wiskunde. Desondanks zijn contexten bij rekenopgaven vaak aanleiding tot gesprekken over maatschappelijke thema's. Zo leidt een opgave over het berekenen van de btw tot een gesprek over wat btw eigenlijk is en waarom je op die manier belasting kunt heffen en een opgave over de prijs van t-shirts tot een gesprek over kinderarbeid. Dit soort gesprekken komt regelmatig voor en maakt zowel de rekenles levendiger en relevanter als het begrip van burgerschapsthema's groter.

Vak: Esperanto

Leerlingen leren over de achterliggende gedachten van Zamenhof toen hij Esperanto ontwierp. De zogenaamde 'interna ideo' doelt op zijn overtuiging dat het Esperanto als neutrale internationale taal tolerantie en respect tussen mensen van verschillende volken en culturen bevordert. Fundamentele waarden als rechtvaardigheid, democratie en internationale solidariteit komen in de les aan de orde.

Vak: Nederlands

Leerlingen debatteren over stellingen die betrekking hebben op de actualiteit. Hierbij hebben stellingen uit de eigen leefwereld de voorkeur. Leerlingen mogen zelf stellingen aandragen. Recente voorbeelden gingen bijvoorbeeld over een nationaal telefoonverbod op scholen, meer geld voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen en het Suikerfeest als vrije dag.

Vak: Nederlands

Aan de hand van boeken en verhalen wordt aandacht besteed aan het standpunt van 'de ander'. Leerlingen ontdekken dat mensen verschillende achtergronden hebben en soms heel andere dingen als vanzelfsprekend beschouwen.

Vak: Nederlands

In één periode wordt gewerkt aan Kijk- en luistervaardigheid. Leerlingen vatten filmpjes samen, ontwikkelen oog voor ironie en kijken kritisch naar het onderscheid tussen feit en mening. De fragmenten die in deze lessen gebruikt worden, zijn afkomstig van programma's als *NOS op 3*, *Even tot hier* en *Lubach*.

Vak: Engels

Leerlingen onderzoeken een aspect van de Britse cultuur en worden met behulp van een poster en presentatie de expert over dit onderwerp.

Vak: Muziek

Leerlingen leren over verschillende culturen door het luisteren en spelen van liedjes uit verschillende windstreken. Daarnaast komt protestmuziek onder de aandacht waarbij leerlingen leren wat de culturele impact van muziek kan zijn en denken hier vervolgens zelf over na.

Vak: Drama

Binnen de lessen zijn we bezig met thema's die de leerlingen maar ook de maatschappij bezighoudt. We haken altijd aan op thema's die in de school leven zoals: GSA, verkiezingen, duurzaamheid, Valentijnsdag of simpelweg een feestdag. Dit kan binnen een opdracht zijn maar kan ook de inhoud van de hele les krijgen. De leerlingen kunnen vaak zelf, door middel van voor of nagesprek aangeven wat er leeft binnen het onderwerp en dit leidt tot mooie, eerlijke gesprekken waarin meningen naast elkaar kunnen leven. Dit is iets waarbij de docent aanvoelt of het veilig is of (nog) niet.

e. Motorische vaardigheden

Vak: rekenen en wiskunde

Bij wiskunde moet netjes gewerkt worden. Tekeningen maak je met potlood, niet te klein en te priegelig en met een liniaal als het recht moet zijn. Ruitjesschriften hebben vaak geen kantlijn, dus die moet, ook weer met een liniaal, getrokken worden. Soms hebben we opdrachten waarbij geknipt en gevouwen moet worden en dan blijkt dat veel Intermezzoleerlingen die vaardigheden nog niet echt in de vingers hebben, goede oefening dus om toch dergelijke opdrachten aan te bieden.

Een voorbeeld van een opdracht die een beroep doet op de motorische vaardigheden is de opdracht "Flexagons". Flexagons zijn vouwsels die op verschillende manieren kunt dubbelvouwen en weer openen, waardoor steeds een andere kant bovenkomt (vergelijkbaar met het al oude "peper-en-zoutvaatje" vouwen, maar bij flexagons is de uitkomst steeds een plat vouwsel). Dit werkt alleen als je netjes vouwt en dat is af en toe een behoorlijke uitdaging...

In groepjes gaan ze een polydron bouwen.

Vak: Bewegingsonderwijs

Grove motoriek: lopen, rennen, springen, balanceren en klimmen

Balvaardigheid en coördinatie (Gooien, vangen, mikken, stuiten en dribbelen. Trappen en passen)

Fijne motoriek: Nauwkeurig bewegen bij turnen en danspassen (timing en ritmegevoel)

Leerlingen zullen zich competentier voelen in beweegsituaties op school en in het dagelijks leven.

Vak: verhaalkunde

Motorische vaardigheden komen in kleine dingen aan bod: netjes de naam op de voorkant van je verhalenbundel schrijven, je bundel netjes houden, werk- en leerbladen recht in je schrift plakken, een verhaalposter maken (handgeschreven, handgetekend).

Vak: Science

Leesbaar schrijven, nauwkeurig en netjes meten en tekenen, idem knippen, plakken, zaken, lijmen, snijden, boren, schroeven, een hele werkplaats met gereedschappen plus opdrachten die uitnodigen tot gebruik ervan.

Vak: Nederlands

Bij dit vak wordt aandacht besteed aan het handschrift en aan de uiterlijke verzorging van schoolwerk. Leerlingen leren om de kantlijn en de lijntjes in hun schrift te benutten. Vooral fijne motoriek wordt dus geoefend. Incidenteel is er aandacht voor de grove motoriek en de combinatie van fijn en grof (bijvoorbeeld bij de handschrifttestafette, waarin leerlingen om de beurt naar voren rennen en vervolgens zo netjes mogelijk een letter noteren tot het hele alfabet compleet is).

Vak: CmC

Motorische ontwikkeling beperkt zich bij dit vak tot muis en toetsenbord.

Vak: Engels

Bij het maken van de poster is netjes werken en een verzorgd product afleveren belangrijk.

Vak: Esperanto

Net zoals bij veel andere schoolvakken is er aandacht voor leesbaar schrijven.

Vak: Muziek

Bij het bespelen van instrumenten worden motorische vaardigheden getraind en soms wordt er bewogen op muziek.

Vak: Drama

Het gaat veel over fysieke bewustzijn. We leren de leerlingen een basishouding aan en werken met de leerlingen aan het maken van personages. We proberen fysieke bewustzijn aan te leren zodat ze bewust hun lichaamsdelen inzetten om een personage vorm te geven. Dit is bijvoorbeeld het vormgeven van een 'loopje' van een personage of het duidelijk maken van een emotie in hun spel. Hier is gezichtsuitdrukking ook een onderdeel van.

We presenteren vaak in de lessen. Hierbij kan het voor leerlingen spannend zijn dat er naar hen gekeken wordt. We proberen verschillende presentatievormen (in duo's, halve klas, in de kring enz.) zodat leerlingen wennen aan het feit dat er naar hen gekeken wordt.

Borging categorie SLO3: Vakspecifieke vaardigheden

a. Probleemoplossingsvaardigheden:

Specifieke kennis gebaseerde vaardigheden die door adequate oefening routinematig, maar zo nodig ook wendbaar, moeten kunnen worden toegepast.

Vak: Rekenen en wiskunde

Dit komt bij rekenen en wiskunde doorlopend aan de orde. Met de kennis uit het hoofdstuk moeten opgaven in een context worden opgelost.

Voorbeelden:

- Uit een plaatje uit een navigatiesysteem, waarin staat hoe ver er nog gereden moet worden en met welke snelheid er gereden wordt, berekenen hoelang er nog gereden moet worden.
- Uit twee advertenties voor telefoonabonnementen berekenen wat de “gratis” telefoon je eigenlijk kost.
- Uit de inhoud van twee gelijkvormige emmers en de hoogte van een de twee, berekenen hoe hoog de ander is.

Vak: Bewegingsonderwijs

Sociaal:

- Overleggen en samenwerken.
- Conflicten oplossen.
- Empathie tonen.
- Hulp vragen en bieden.

Emotioneel:

- Zelfvertrouwen ontwikkelen
- Frustratietolerantie
- Impulsbeheersing

Leerlingen leren zelfredzaam te zijn en verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen gedrag.

Vak: verhaalkunde

Proberen een verhaal écht te begrijpen en verder te komen dan "ik vind dit een leuk verhaal" en verder dan een samenvatting als antwoord op de vraag "waar gaat dit verhaal over", vergt systematische denkstappen die door verhaalttheorie kunnen worden aangeleerd. Dat betekent overigens niet dat je een verhaal kunt aanpakken met een stappenplan of invuloefening die je zonder problemen naar het juiste antwoord brengen. Het uitleggen van je aanpak is dan ook veel belangrijker dan het antwoord waar je op uit komt.

Vak: Muziek

Bij muziek wordt vaak in duo's of groepjes gewerkt, leerlingen leren dan overleggen en samenwerken. Vaak ontstaat daarbij conflict waar leerlingen vervolgens mee aan de slag moeten. Enige theorie die geleerd is leren ze toepassen op compositie opdrachten waar probleemoplossing ook tevoorschijn komt.

Vak: Drama

Probleemoplossing komt veel aan de orde in het vak drama. In het spel, in de opdracht, waar de groep in zijn geheel of in groepjes een probleem moet oplossen. Bijvoorbeeld: de opdracht: Wie is de mol. Maar ook in de samenwerking bij een opdracht of bij de voorbereiding van een presentatie. Waarom gaat het niet goed in de samenwerking. Wat gebeurt er? Is een conflict altijd een ruzie? Waar ligt de oplossing. Wat is jouw aandeel? Hoe wil je het graag? Hoe pakken we dat dan aan?

b. Andere vakvaardigheden:

Vak: Mens en maatschappij

Kaartvaardigheden (lezen en maken van een kaart), leerstrategieën voor gammavakken.

Vak: Bewegingsonderwijs

Verkeersvaardigheid en veiligheid

Op de fiets tot de herfstvakantie en na de meivakantie naar de buitenaccommodatie.

Het jaar wordt gestart onder begeleiding van meerdere docenten, waarbij gewerkt wordt naar steeds meer zelfstandigheid.

Hierbij komen verschillende aandachtspunten naar voren:

- Verkeersregels (basisregels: rechts houden, hand uitsteken, voorrangssituaties enz.)
- Gedrag op de fiets (rekening houden met overige verkeer-zelfstandigheid-verantwoordelijkheid)
- Situaties analyseren (denk aan gevaarlijke oversteekplaatsen)

Vak: Muziek

Leerlingen leren al spelenderwijs het notenbeeld kennen en passen muziektheoretische kennis toe tijdens het aanleren van liedjes of het zelf componeren van eigen stukjes muziek.

Vak Drama

Samen een creatief proces aangaan. Je eigen ideeën soms los moeten laten, de kwaliteit van de ideeën van een ander inzien en die erkennen. Met je lijf en je stem zichtbaar een positie innemen voor de klas. Durf. Lef.

Borging categorie SLO4: Denkvaardigheden

a. Analytisch denken:

Op basis van relevante kennis inzetten van gepaste procedures, (denk)strategieën en/of modellen om een vraag of probleem te verhelderen en/of op te lossen.

Vak: Rekenen en wiskunde

Een voorbeeld van een opdracht waar deze vaardigheid bij uitstek geoefend wordt, is de opdracht over de archimedische veelvlakken. Leerlingen krijgen de opdracht een Archimedisch veelvlak te bouwen met bepaalde aantallen grensvlakken van bepaalde vormen, bijv. Met 6 vierkanten en 8 driehoeken. Voordat ze daadwerkelijk mogen bouwen, moeten ze eerst met de wiskundige kennis die ze eerder in de lessenreeks hebben opgedaan beredeneren en berekenen hoe zo'n figuur eruitziet. Pas als ze dit kunnen beschrijven en onderbouwen, mogen ze de figuur gaan maken. In deze opdracht moeten ze veel stellingen en berekeningen combineren om uit de opdracht te komen en moeten ze dus goed bedenken welke strategieën ze moeten toepassen om het probleem op te lossen.

Vak: Science

Bij het ontwerpen van schip en dierenverblijf wordt de leerling uitgedaagd om met goede probleemanalyses te komen.

Vak: CmC

Elke programmeeropdracht leent zich voor het verder ontwikkelen van analytische denkvaardigheden. En elke "drieste doener" die het liefst zonder nadenken erop los programmeert komt erachter dat die werkwijze spaak loopt als de opdrachten complexer worden.

Vak: Nederlands

Tijdens de grammaticalessen krijgen leerlingen theorie aangeleerd die ze vervolgens gaan toepassen op concrete zinnen. Er wordt soms bewust gekozen voor ambigue zinnen. Leerlingen leren hiermee dat er soms meerdere antwoorden goed kunnen zijn en dat de specifieke toepassing van aangeleerde theorie bij taal vaak afhankelijk is van de context. En passant leren ze ook spelen met taal.

Vak: Esperanto

Analytisch denken oefenen leerlingen door het 'uit elkaar halen' of zelf construeren van nieuwe woorden die worden samengesteld uit diverse taal-'legoblokjes'. Er zijn uitgangen voor specifieke woordsoorten, tijden van werkwoorden, meervoud, lijdend voorwerp enzovoort. Leerlingen leren om die uitgangen te herkennen en op basis daarvan de zin te vertalen. (ik zet het hier, niet bij probleemoplossing, al hangt dat wel samen)

Vak: Verhaalkunde

Het puzzelen op verhaalstructuren vergt een bijzonder stuk analytisch vermogen, waarbij abstracte kennis (verhaalttheorie) gekoppeld moet worden aan iets niet-abstracts en niet-

exacts: een verhaal. Verhalen zijn weerbarstig, omdat ze telkens niet precies aan de theorie blijken te voldoen. Je ontdekt dat doordat verschillende mensen steeds verschillende goede antwoorden geven op dezelfde vraag. Daarom moet je, steeds als je denkt dat je het begrijpt, weer ruimer leren denken en beseffen dat het tóch weer ingewikkelder is. Dit is vergelijkbaar met het omgaan met, bijvoorbeeld, grammatica-onderwijs bij de klassieke talen, waar je nooit één-op-één kunt redeneren, omdat taal geen exacte wetenschap is.

Vak: Mens en maatschappij

Actuele vraagstukken bespreken en mogelijke oplossingsscenario's bespreken. Met het thema Duurzaamheid en Stad van de Toekomst. Hierbij ook doorvragen en kritisch kijken naar de verschillende scenario's.

Vak: muziek

Leerlingen leren muziek 'luisteren' waarbij ze muziek analyseren op verschillende manieren. Ze geven een presentatie over een lied dat ze analyseren op tekst, waar gaat het over? Welke instrumenten hoor je allemaal?

Vak: Drama

Bij drama gaat het niet zozeer over het aanleren van kennis over het theater, toneelspelen. Daar beginnen we mee in jaarlaag 1. De uitleg van een ervaringsopdracht wordt duidelijk door de één meteen begrepen, de ander pakt niet meteen de essentie op. De vraag achteraf: waarom denken jullie dat we deze opdracht gedaan hebben, levert wel bijzondere analytische antwoorden op. De analytische kant ligt vaak meer op het gebied van sociale vaardigheden.

b. Kritisch denken:

Op basis van relevante kennis komen tot een afgewogen oordeel, standpunt of beslissing, rekening houdend met verschillende perspectieven.

Vak: Science

In het eerste wat meer theoretische deel maken de leerlingen kennis met de natuurwetenschappelijke methode. Deze bevat inherent een sterke kritische component. Verderop, tijdens het ontwerpen van het ideale dierenverblijf, kijken leerlingen kritisch naar het houden van dieren in gevangenschap.

Vak: Nederlands

In de laatste periode is er aandacht voor debatteren. Voorafgaand aan een debat bedenken leerlingen individueel: ben ik voor of tegen deze stelling? Regelmatig wordt er geoefend met het geven van

argumenten en met het weerleggen daarvan. Na ieder deelonderwerp bedenken leerlingen of dat stukje informatie ze meer naar de ene of meer naar de andere kant trekt. Na afloop maken ze de balans op. Als ze van mening veranderd zijn, dan bedenken ze welke informatie de doorslag gaf.

Vak: Creatief met Computers:

Vooraf de ontwikkeling van een gezond kritische blik op het eigen werk is belangrijk bij CmC.

Vak: Engels

Bij het vierde thema moeten leerlingen over een bepaald onderdeel van de Britse cultuur informatie op het internet zoeken. Hierbij zijn belangrijke vragen: wat vind ik waar? En wat ik vind, is dat waar? Hoe controleer ik of mijn informatie valide is? Wat is belangrijk genoeg om op de beperkte plek op de poster te zetten? Hoe maak ik onderscheid tussen hoofd en bijzaken?

Vak: Verhaalkunde:

Door beter te snappen hoe een verhaal werkt en een gedegen aanpak te hebben om tot betekenis te komen in een verhaal, kun je ook beter een afgewogen oordeel geven. Door verder te leren kijken wordt dat oordeel genuanceerder, vaak ook positiever.

Vak: muziek

Leerlingen leren elkaar feedback geven en woorden te geven aan waarom ze iets wel of niet goed of slecht vinden. Om tot iets creatiefs en origineels te komen in je werk moet je kritisch denken over je eigen- en bestaand werk.

Vak: Mens en maatschappij

In het hele jaar zal kritisch denken nodig zijn. Bij het maken van een ontwerp van de stad van toekomst zullen er verschillende scenario's afgewogen worden en een zal keuze gemaakt worden, rekening houdend met verschillende standpunten.

Vak: Drama

Het kritisch denken komt aan de orde wanneer er een opmerking geplaatst wordt of een scène gespeeld wordt die de vraag oproept of het gepast is. Of dat het mensen zou kunnen kwetsen. Opvallend is dat als dat eenmaal op de agenda staat, er weinig verschil van mening is. Het werk ligt er dan voor de docent om ook degene die zich ongepast heeft uitgelaten de veilige plek in de klas weer terug te laten vinden.

c. Creatief denken:

Op basis van relevante kennis ontwikkelen van diverse ideeën, aanpakken, scenario's, oplossingsrichtingen en dergelijke voor het uitvoeren van taken en het oplossen van problemen.

Vak: Rekenen en wiskunde

Bij de rekenactiviteiten doen we regelmatig puzzeltjes en denkspelletjes, waarbij er op een wiskundige manier creatief nagedacht moet worden.

Voorbeelden:

- Een strategie verzinnen om een spel te winnen.
- Een route door een figuur vinden, waarbij je precies één keer over alle lijnen gaat.
- Letters in een plaatje zo verbinden dat de lijnen elkaar niet snijden.
- Beargumenteren wat het volgende plaatje of getal in een rij zal moeten zijn.
- Logische raadsels oplossen.

In IM leren de leerlingen de eerste stappen in wiskundig redeneren.

Dat betekent nog niet ingewikkelde algebraïsche bewijzen, maar wel redeneerlijnen opzetten.

Voorbeeld:

- Waarom kan je een kubus tekenen als een graaf met 8 knopen en 12 ribben? (en dan met Euler checken).

In Grafentheorie gaan leerlingen:

- Een graaf tekenen en begrijpen wat knopen en ribben zijn.
- Redeneren over **routes** (een pad volgen van knoop naar knoop).
- Uitleggen (redeneren) wat een **beginpunt en eindpunt van een route** in een graaf is.
- Soms ook eenvoudige **bewijzen of redeneringen** uitvoeren, zoals: *“Waarom kan je bij deze graaf een gesloten route maken?”* of *“Waarom kan dat hier niet?”*

Problemen oplossen met Venn-diagrammen (Verzamelingen), hier leren de leerlingen:

- Wat een **verzameling** is (bijv. $A = \{\text{leerlingen die voetbal spelen}\}$, $B = \{\text{leerlingen die muziek spelen}\}$).
- Hoe je **doorsnede (\cap)**, **vereniging (\cup)** en **complement** in een Venn-diagram tekent.
- Hoe je hiermee **problemen oplost**, bijvoorbeeld:
“In een klas van 30 leerlingen spelen er 18 voetbal, 12 doen muziek, en 6 doen allebei. Hoeveel leerlingen doen geen van beide?”
- Het doel is **logisch denken** en leren werken met schema's.

Vak: muziek

Er is veel ruimte voor creativiteit en eigen invulling bij het vak muziek tijdens componeer- en schrijfopdrachten. Er is keuze voor de leerling voor eigen onderwerpen, stijl en klank. Veel leerlingen lopen tegen obstakels aan die ze op een creatieve manier moeten zien op te lossen.

Vak: bewegingsonderwijs

Bewegingsvariatie:

- Leerlingen zelf laten nadenken over creatieve oplossingen in open opdrachten

- Leerlingen laten nadenken over creatieve aanpassingen binnen een team

Spelcreatie:

- Leerlingen de mogelijkheid geven van eigen inbreng van regels en ontwikkelen van een spel.

Dans en expressie:

- Werken met muziek en zelf bedenken van bewegingen daarop (denk aan het maken van een show.)

Vak: Science

Creativiteit kan een leerling volop kwijt bij dit vak. De ontwerpen van het ideale dierenverblijf en het schip dagen uit tot het verzinnen van veel creatieve oplossingen. Elk project kent een gezamenlijke brainstormfase.

Vak: CmC

What's in a name? Bij Creatief met Computers worden leerlingen continu uitgedaagd op basis van gegeven eisen mogelijkheden te verkennen en met creatieve oplossingen te komen.

Vak: Nederlands

In de eerste periode van het jaar doen we elke week mee aan Raadgedicht. We lezen samen een gedicht waarin één woord ontbreekt. De leerlingen gaan met elkaar in discussie welk woord zij het beste vinden passen. Dat woord wordt ingezonden. De dichter reageert op de inzendingen. Het mooie is: hierin is nooit één goed antwoord. De dichter had zelf wel een woord in gedachten, maar andere woorden kunnen minstens zo creatief zijn.

Vak: Nederlands

Geïnspireerd door het boek *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda* van Bibi Dumon Tak gaan leerlingen een boek schrijven, waarin dieren spreekbeurten houden over andere dieren.

Vak: verhaalkunde

De posteropdracht aan het begin van het jaar is een creatieve opdracht waarbij geschreven, getekend en vormgegeven moet worden. Regelmatig krijgen leerlingen bovendien een kleine schrijfoopdracht om een verhaaltje te schrijven met bepaalde kenmerken (bijvoorbeeld met een specifieke combinatie van vertel- en focalisatie-instantie).

Vak: Mens en maatschappij

De leerlingen leren creatief en out-of-the-box denken, dit met het thema Stad van de toekomst en duurzaamheid. Ook kijken ze daarin naar verschillende scenario's.

Vak: Drama

Creativiteit is de essentie van het vak drama. Het bedenken van een verhaal en een rol. Die vormgeven met kostuums, decor, attributen. De plaatsing op het toneel en de looplijnen op het toneel. (de mise-en-scène). Bij de voorbereidende opdrachten ligt de vraag er altijd: hoe geef jij die vorm. Letterlijk met lijf en leden. En verbaal.

Borging categorie SLO5: Samengestelde vaardigheden

a. Onderzoeken:

Het stellen en beantwoorden van een onderzoeksvraag en/of het toetsen van een hypothese met gebruikmaking van gepaste methoden en technieken.

Vak: Verhaalkunde

Op kleine schaal toetsen ze hun eigen, primaire antwoord op de vraag “waar gaat dit verhaal over” aan de uitkomst van een klein, systematisch onderzoekje naar een verhaal.

b. Ontwerpen:

Het maken van een uitvoerbaar ontwerp met gebruikmaking van gepaste methoden en technieken.

Vak: Science

Dit vak leidt in meerdere opdrachten expliciet naar een op (tijdens het vak te verwerven) kennis gebaseerde ontwerp- en bouwmethode.

Vak: Creatief met Computers

Het betreft weliswaar digitale abstracties, maar de wat complexere programmeeropdrachten doen zeker een beroep op de ontwerpvaardigheden van de leerlingen.

Vak: Muziek

Onderzoek zit hem bij muziek in het verkennen van verschillende soorten, korte informatie zoekopdrachten en het uitproberen van klanken.

Vak: Mens en Maatschappij

Bij iMM ontwerpen de leerlingen in de eerste periode een land en in de laatste periode een stad.

Vak Drama.

Zie hierboven. Vaak ontwerpen de leerlingen iets vanuit een brede opdracht. Twee voorbeelden het bedenken van een verhaal n.a.v. het thema Familie. De opdracht: De Olympische Spelen. Waarin in groepjes een land gekozen wordt. Elk land bedenkt een spel waar punten mee te verdienen valt (een

moeilijk parcours lopen, je zo snel mogelijk verkleden, balletjes in een bekertje, etc). Het puntensysteem wordt uitgewerkt. Het spel wordt gespeeld en als sociaal aspect: er is een winnend groepje. Dat aspect wordt vooraf eerst besproken.